

Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa
Konseyi tarafından finanse edilmektedir.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

GELECEK BİZİM

TEMEL EĞİTİMDE DEMOKRASİ KÜLTÜRÜNÜN
GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ

BÜTÜNCÜL OKUL MODELİ

Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa
Konseyi tarafından finanse edilmektedir.

TEMEL EğİTİMDE DEMOKRASİ KÜLTÜRÜNÜN GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ

AVRUPA BİRLİğİ – AVRUPA KONSEYİ ORTAK PROJESİ

BÜTÜNCÜL OKUL MODELİ

Bu yayının tüm telif hakları Millî Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Konseyine aittir. Millî Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Konseyinin yazılı izni olmadan basılamaz, çoğaltılamaz ve ticari amaçla kullanılamaz.

Bu yayın, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi ortak finansmanı ve Millî Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Konseyi iş birliği ile yürütülmekte olan "Temel Eğitimde Demokrasi Kültürünün Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında hazırlanmıştır. Yayının içeriği, proje uzman ekibi tarafından hazırlanmış olup hiçbir şekilde Avrupa Birliği, Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Merkezi Finans ve İhale Birimi, Millî Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Konseyinin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	7
DEMOKRATİK KÜLTÜR YETKİNLİKLERİ	11
DEMOKRATİK KÜLTÜR YETKİNLİKLERİNİN TANIMLAYICILARI	12
BÜTÜNCÜL OKUL MODELİNİN PERFORMANS ALANLARI	13
Öğretim ve Öğrenim	13
Okul İklimi ve Yönetişi	14
Aile ve Toplum Bağlantıları	16
BÜTÜNCÜL OKUL MODELİNİN UYGULAMA BASAMAKLARI	17
1. Komisyonların Oluşturulması	18
2. Mevcut Durum Tespiti	21
3. İyileştirme Önceliklerinin Belirlenmesi	22
4. Ekiplerin ve Çalışma Planlarının Oluşturulması	18
5. Çalışma Planlarının Uygulanması	19
6. Sonuçların Değerlendirilmesi ve Raporlanması	20
7. Sürdürülebilirliğin Sağlanması	23

EK 1 - YETKİNLİKLERE İLİŞKİN AÇIKLAMALAR	30
EK 2 - TANIMLAYICILAR	39
EK 3 - OKUL YETKİNLİK PLANI	48
EK 4 - ÇALIŞMA PLANI	49
EK 5 - DEĞERLENDİRME FORMU	50
EK 6 - OKUL KOMİSYONLARI İÇİN DEĞERLENDİRME RAPORU FORMATI	52
EK 7 - İL KOMİSYONLARI İÇİN GENEL DEĞERLENDİRME RAPORU FORMATI	55

GİRİŞ

Çağdaş ve demokratik bir toplumun büyümesinde ve ilerlemesinde oldukça önemli bir rol oynayan eğitim, gençleri sadece iş gücü piyasasına hazırlamak ve kişisel gelişimlerini desteklemekle kalmaz aynı zamanda onları demokratik toplumlarda aktif vatandaşlar olmaya da hazırlar.¹

Eğitimin yalnızca sınıf geçme, sınavlarda başarılı olma ve iş bulma gibi işlevsel yönüne odaklanılmasının 21. yüzyıl becerilerinin karşılanmasında yetersiz kalacağı, Millî Eğitim Bakanlığı 2023 Eğitim Vizyon Belgesi'nde de belirtilmektedir.² Söz konusu Vizyon Belgesinde “insan odaklı” bir yaklaşımla, evrensel değerlere vurgu yapılarak bireyin kendisine ve çevresine sunabileceği hizmetlerde yetkinlik kazanmasını sağlayan bir eğitim anlayışına duyulan gereksinim dile getirilmektedir.

2023 Eğitim Vizyon Belgesi, duygu ve eylemi insanda birleştiren, kuramsal bilgi ile pratiği uzlaştıran bir eğitim anlayışı benimserken kendi kültüründen mahrum kalmayan ancak başka kültürleri de öğrenmeye açık bireyler yetiştirmeyi de amaçlamaktadır. Günümüzde yeni teknolojilerin, ürünlerin ve çalışma yöntemlerinin hızla gelişmesiyle birlikte sadece doğru bilgiye ve teknik becerilere sahip olmanın yeterli sayılamayacağı anlaşılmıştır. Dolayısıyla 21. yüzyılda gençlerin, vatandaş olarak içinde yaşadıkları topluma katkıda bulunmaları için yeni beceriler ve bakış açıları geliştirmeleri gerekmektedir. Aynı zamanda aşağıda belirtilen bazı bireysel ve toplumsal yetkinliklerin de geliştirilmesi önemlidir:³

- Eleştirel düşünme ve yaratıcılık
- İletişim
- İş birliği
- Öz yönetim
- Toplumsal sorumluluk
- Liderlik

¹ Avrupa Konseyinin CM/Rec(2007)6 sayılı Tavsiye Kararı.

² T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, 2023 Eğitim Vizyonu.

³ <https://www.pearson.com/content/dam/one-dot-com/one-dot-com/global/Files/efficacy-and-research/skills-for-today/Personal-and-Social-Capabilities-WEB.pdf>

Küreselleşen dünyada değişen yalnızca teknoloji ya da iş hayatı değildir. Toplum da hızla değişmekte, yapısal, kültürel ve davranışsal farklılıklar olarak sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Tüm bu farklılıkların topluma istikrar getirebilmesi için gençlerin, diğer inanışlara, farklı dünya görüşlerine ve yaşam biçimlerine karşı duyarlı olmaları gerekmektedir. Esneklik, uyum sağlama, empati ve farklılığa saygı; iş yaşamında ve genel olarak toplum yaşamında başarıyı yakalamak için sahip olunması gereken önemli beceriler hâline gelmektedir.

Eleştirel düşünme, iletişim, iş birliği ve sorumluluk gibi yetkinlikler aile ve toplum hayatında etkileşim halinde öğrenilebilir. Sözü edilen yetkinlikler, öğrencilere okul yaşantıları yoluyla da etkin olarak kazandırılabilir. Özellikle okul toplumunu oluşturan bireylerin ve ailelerin öğrencilere karşı yaklaşımları, öğrencilere verilen sorumluluklar ve birlikte çalışma fırsatlarının tanınmasıyla daha kalıcı şekilde öğretilir. Yetkinliklerin kazandırılmasında doğrudan anlatımdan ziyade, okulun eğitim, öğretim ve yönetim süreçlerindeki uygulamaları yoluyla verdiği örtük mesajlar daha etkilidir. Bu yetkinliklerin öğrenciye aktarılabilmesi yalnızca sınıf içinde değil, okul yaşamının bütününde geçerlidir.

Demokratik Kültür Yetkinlikleri Referans Çerçevesi

Avrupa Konseyi tarafından çeşitli ülkelerde Demokratik Vatandaşlık Eğitimi/İnsan Hakları Eğitimi (DVE/İHE) bağlamında hem okul sistemleri içinde hem de okul dışı yaşantılarla demokratik kültür yetkinlikleri üzerinde yürütülen projeler; bireylere yalnızca derslerde vatandaşlık eğitimi vermenin yeterli olmadığını, çocukların ve gençlerin bu bilgileri günlük yaşama ne kadar taşıyabildiklerinin de dikkate alınması gerektiğini göstermiştir. Bu bağlamda demokratik okul kültürünün genel amacı; demokratik yetkinlikleri her kademedeki öğrenciye eğitim yoluyla kazandırmak, genç vatandaşlar olarak toplumda etkin rol oynamalarını destekleyecek gerekli bilgi, eleştirel anlayış, beceri, değer ve tutumları edinmelerini sağlamaktır.

Yukarıdaki amaçların gerçekleştirilmesine yönelik somut bir adım olarak 2016 yılında Avrupa Konseyi Eğitim Bakanları Daimi Konferansı'nda Demokratik Kültür Yetkinlikleri Modeli kabul edilmiştir. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 47 üye ülkenin eğitim bakanlarının onay verdiği Modelin ardından 2018 yılında 3 ciltten oluşan *Demokratik Kültür Yetkinlikleri Referans Çerçevesi*⁴ yayımlanmıştır:

⁴ <https://www.gelecekbizim.org/posts/DEMOKRATİK-KÜLTÜR-YETKİNLİKLERİ-REFERANS-ÇERÇEVESİ/411>

1. Cilt olan **Kavramsal Model**'de çeşitlilik içeren, modern ve demokratik toplumlarda bireylerin hayata başarılı bir şekilde katılım sağlaması için gerekli olan 20 yetkinlik tanımlanmaktadır. Bu yetkinlikler, "demokratik kültür yetkinlikleri" olarak adlandırılmaktadır. Demokratik kültür yetkinlikleri; değerler, tutumlar, beceriler, bilgi ve eleştirel anlayış olmak üzere dört alana ayrılmıştır. Her bir yetkinlik kapsamında tanımlayıcılar belirlenmiştir. Okulların görevi; bu tanımlayıcıları kullanarak öğrencilerin söz konusu yetkinlikler bağlamında mevcut durumlarını değerlendirmek, hâlihazırda güçlü oldukları yetkinlikleri korumak ve iyileştirilmesi gereken yetkinlikleri nasıl geliştirebilecekleri konusunda yöntemler bulmaktır.

2. Ciltte bu gereksinimleri karşılamak için modeldeki 20 yetkinliğin her biri için tanımlayıcılar sunulmaktadır. Bu tanımlayıcılar yetkinliklere işlerlik kazandırmaya yardımcı olmakta, öğretim programlarını planlama, öğretme, öğrenme ve değerlendirme açısından önemli ve yararlı araçlar sunmaktadır. Yetkinlik tanımlayıcıları, kişinin bir yetkinlik bakımından belirli bir düzeye ulaştığını gösteren gözlemlenebilir davranışların tanımlandığı ifadelerden oluşmaktadır.

3. Cilt olan Uygulama Rehberi'nde ise yetkinliklerin altı farklı eğitimsel bağlamda nasıl kullanılabileceğine ilişkin bir rehber sunulmaktadır:

1. Öğretim Programı
2. Pedagoji
3. Ölçme-Değerlendirme
4. Öğretmen Eğitimi
5. Bütüncül Okul Yaklaşımı
6. Şiddet İçeren Aşırıcılığa ve Terörizme Yol Açan Köktencilığe Karşı Direnç Geliştirilmesi

Temel Eğitimde Demokrasi Kültürünün Güçlendirilmesi Projesi ⁵

Millî Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Konseyi iş birliği ile yürütülmekte olan Temel Eğitimde Demokrasi Kültürünün Güçlendirilmesi Projesi'nin genel amacı; çocukların ve gençlerin kişisel ve sosyal yetkinlikleri geliştirmelerine yardımcı olmak ve onları 21. yüzyıl toplumunun vatandaşları olarak ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerilerle donatmaktır.

Bu amaç doğrultusunda hazırlanan Proje dört temel bileşenden oluşur.

1. Demokratik kültür yetkinliklerinin eğitim sistemine yerleştirilmesine yönelik politika tavsiyelerinin geliştirilmesi,
2. Bu yetkinlikleri öğrencilerde geliştirmeye yönelik eğitim materyallerinin oluşturulması,
3. Öğretmenlerin bu yetkinlikler konusunda kapasitelerinin artırılmasına yönelik eğitim modüllerinin oluşturulması ve konuyla ilgili eğitimlerin verilmesi,
4. Okullarda demokratik kültürün desteklenmesine yönelik bütüncül bir yapının oluşturulması.

Projenin dördüncü bileşeni kapsamında, okullardaki mevcut uygulamalar dikkate alınarak okul toplumunu oluşturan tüm paydaşları içine alan bir yapı oluşturulmuş ve bu yapıya "Bütüncül Okul Modeli" adı verilmiştir.

Projenin pilot uygulamalarının yürütüleceği il ve okullar projenin uygulama alanını oluşturmaktadır. Uygulamalardan elde edilen sonuçlar, Türkiye'de eğitimle ilgili politikaların şekillenmesine etki edebileceği gibi Avrupa Konseyi iş birliği ile yürütülebilecek diğer çalışmalara da ışık tutacaktır.

Demokratik okul kültüründe; dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü, güven, cesaret, doğruluk, sadakat, adalet, ahlaki değerler, kararlara katılım, iş birliği, onurlandırma ve bilimsellik gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. Modelin geliştirmeyi hedeflediği demokratik okul kültürü, öğrencilerin öğrenme süreçlerine ek olarak güven ve kabul edilme duygularını etkileyen sosyal bir katkı niteliğindedir. Burada önemli olan, öğrencilerin her şeyi aynı anda ve mükemmel biçimde yapmalarını istemekten çok her okulun kendi koşulları ve her öğrencinin kendi kapasitesi doğrultusunda yapabileceklerinin en üst seviyesine çıkabilmesi için gerekli ortamın oluşturulması ve onlara yeterli desteğin verilmesidir. Kazandırılması amaçlanan yirmi yetkinlik nicelik açısından değerlendirildiğinde tek seferde tümü üzerine çalışmanın mümkün olmayacağı görülmektedir. Dolayısıyla her okul, çalışmalarına öncelikli olarak gördüğü iki ya da üç yetkinliği seçerek başlamalıdır.

⁵ Proje hakkında detaylı bilgi için projenin internet sitesini ziyaret edebilirsiniz: <https://www.gelecekbizim.org/>

DEMOKRATİK KÜLTÜR YETKİNLİKLERİ

Avrupa Konseyi Demokratik Kültür Yetkinlikleri Referans Çerçevesi'nde yer alan yetkinlikler bu bölümde açıklanmıştır. Söz konusu çerçeve metinde yer alan 20 yetkinlik dört alana ayrılmıştır:

- Değerler
- Beceriler
- Tutumlar
- Bilgi ve eleştirel anlayış

Bu dört alan ve altında yer verilen yetkinlikler "kelebek" şema" üzerinde gösterilmektedir (bkz. Şekil 1). 20 yetkinliğin her birinin ayrıntılı açıklaması bu Modelin sonunda (Ek 1) sunulmaktadır:

Şekil 1. Demokratik Kültür Yetkinlikleri Kelebek Şeması

Şemada (Şekil 1) gösterilen yetkinlikler birbirinden bağımsız değildir. Örneğin, “saygı” tutumu “insan onuruna ve insan haklarına değer vermek” değerine bağlıdır, “empati” becerisiyle gelişir ve kaynağını “kültürlere ilişkin bilgi ve eleştirel anlayış”tan alır. Böyle olmakla birlikte belirgin bir konu için uygun bir yetkinliğin seçilmesi ve okulda bu yetkinliğin gelişimi için çalışmalar yürütülmesi mümkündür. Böyle bir uygulamada seçilen yetkinliğin diğer yetkinliklerle ilişkili olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Temel olarak okulların bir, iki ya da üç yetkinliği öncelik olarak belirleyip bu yetkinlikler üzerinde çalışmaları öngörülmektedir.

DEMOKRATİK KÜLTÜR YETKİNLİKLERİNİN TANIMLAYICILARI

Demokratik kültür yetkinlikleri, genel öğrenme hedefleri olarak düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında okullarda davranış biçimlerini analiz etmede ve okuldaki genel eylem türlerini planlamada yararlı oldukları görülecektir. Ancak yetkinlikler bazen okuldaki belirli eylemleri ve yaklaşımları planlamak, uygulamak veya değerlendirmek için oldukça soyut kalmaktadır.

Bu nedenle, kelebek şemada (Şekil 1) yer alan yetkinliklerin desteklenmesi için tanımlayıcılar belirlenmiştir. Bu tanımlayıcılar, öğrencilerin belirli bir yetkinliğe sahip olduklarında sergiledikleri gözlemlenebilir davranışlardır. Her bir yetkinlik için yetkinliği yorumlama biçimine ve öğrencinin gelişim düzeyine bağlı olarak bir dizi tanımlayıcı bulunmaktadır. Örneğin, bir öğrencinin öğretmenininden herhangi bir konu hakkında açıklama yapmasını istemesi, onun bağımsız öğrenme becerisinin geliştiğini göstermektedir. Bunlar, yetkinlik gelişimleri açısından öğrencilerde teşvik edilmesi gereken belirli davranışlardır. Okullarda üzerinde çalışılması gereken yetkinliklere karar verildikten sonra bunlarla ilişkili davranışların da düşünülmesi gerekmektedir. Dolayısıyla tanımlayıcılar; ele alınan yetkinlikler için her türlü etkinliği planlamak, uygulamak ve başarısını değerlendirmek için kullanılmalıdır.

Ülkemize uygunluğu bakımından gözden geçirilen ve son biçimi verilen bu tanımlayıcılar modelin sonunda yer almaktadır (Ek 2).

BÜTÜNCÜL OKUL MODELİNİN PERFORMANS ALANLARI

Demokratik kültür yetkinliklerinin gelişimi, okulu oluşturan tüm öğelerin katılımı ve çabasıyla mümkündür. Sadece sınıf içi bir görev değildir. Bütüncül niteliğine dikkat çekilmeye çalışılan bu yapının tam olarak ne ifade ettiğinin anlaşılması için okul, temel olarak 3 performans alanına ayrılmıştır. Bu performans alanları şunlardır:

- Öğretim ve öğrenim
- Okul iklimi ve yönetişimi
- Aile ve toplum bağlantıları

Öğretim ve Öğrenim

Öğretim ve öğrenim, ders sırasında gerçekleşir. Dolayısıyla demokratik kültür yetkinliklerini geliştirmek için okulun; derslik, kütüphane, laboratuvar, spor salonu gibi fiziksel mekânlarının uygun biçimde hazırlanması; sınıf içi oturma düzeninin tüm öğrencilerin gereksinimlerini dikkate alacak biçimde uygulanması; yıllık planların, öğretim strateji, teknik ve yöntemlerinin gözden geçirilmesi; uygun materyallerin seçilmesi; sözü edilen yetkinliklerin öğretim programları kazanımları ile bütünleştirilmesi gibi süreçler dikkate alınmalıdır. Ayrıca sınıf kurallarının demokratik biçimde belirlenmesi, her öğrenciyi içine alabilecek kapsayıcı bir eğitimin uygulanması, öğrencilerin derse katılımı, öğretmen-öğrenci ilişkileri, öğrenciler arasında iş birliği ve diyalog, ekip çalışmaları, deneysel öğrenme, tartışma, problem çözme, bilginin beceriye dönüştürülmesi, akran öğrenmesi gibi öğrencilerin toplum yaşamında bağımsız bireyler olarak gelişmelerine katkı sağlayacak konulara dikkat edilmesi gerekmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı öğretim programları; öğretmenlerin yaratıcılıklarını ve farklı öğretim programlarını kullanmalarına olanak sağlayan esnek bir yapıya sahiptir. Proje kapsamında her eğitim kademesi için geliştirilen eğitim materyalleri bu yapıyı desteklemektedir. Materyaller, okullarda uygulanacak eğitim içeriğinin şekillenmesinde önemli bir kaynak niteliğindedir. Proje kapsamında okul öncesi ile 1. ve 2. sınıflar için öykü kitapları, ilkökul ve ortaokul için etkinlik kitapları hazırlanmaktadır.

Düşünelim!

Öğrencileriniz ile;

- Birbirlerini saygıyla dinledikleri,
- Ekipler hâlinde çalışıp paylaşım yapabildikleri,
- Sorumluluk alabildikleri,
- Akranlarıyla etkileşim kurdukları ve birbirlerinden öğrenebildikleri,
- Aktif olarak katılım gösterebildikleri bir sınıf/okul ortamı oluşturabiliyor musunuz?

Okul İklimi ve Yönetişi

Okul iklimi, okulun iç ve dış paydaşlarının (öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler, veliler, destek personeli vb.) okuldaki genel atmosferi nasıl algıladığıyla ilgilidir. Okullarda demokratik bir ortamın oluşturulması ve bunun günlük yaşamda kalıcı hâle getirilmesi için karar alma süreçlerine etkin katılım ön koşullardan biridir. Okulların demokratik bir kültüre sahip olması için, okulun yönetim ve işleyişi ile ilgili yapılacak uygulamalarda tüm paydaşların yasal sorumlulukları oranında söz hakkına sahip olması büyük önem taşımaktadır.

Katılım kavramı “bireylerin yerel düzeyde günlük yaşama dâhil edilme, görev ve sorumluluklar üstlenme ve aynı zamanda yaşam süreçlerini demokratik bir biçimde etkileme hakkı” olarak tanımlanmaktadır.⁶ Burada altı çizilmesi gereken en önemli konu, okulun tüm iç ve dış paydaşlarının okul yönetiminde söz sahibi olduklarının farkında olmalarıdır. Paydaşların tamamı, okulun sadece yöneticiler tarafından idare edilen bir yer olmadığını bilmelidirler; bu bilincin gelişmesiyle birlikte okul, karşılıklı etkileşimin gerçekleştiği bir ortama dönüşecektir. Olumlu bir okul iklimi için okul kurallarının kimler tarafından ve ne için belirlendiği önemlidir. Paydaşların uygulamalarda söz sahibi olduklarını bilmeleri, okuldaki demokratik süreçleri geliştirerek okulun bireyler tarafından sahiplenilmesini sağlayacaktır. Öyle ki öğrenciler kendilerini ilgilendiren konularda karar alma süreçlerine katılır ve görüşlerinin dikkate alındığını hissedersen okula ilişkin aidiyetleri artacaktır. Bu, onların öz yeterlik duygularını geliştirecek ve onlara kamusal alanda demokrasiyi deneyimleme fırsatı verecektir.

⁶ Gozdzić-Ormel, Z. (2015). Söz Sende: Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımına İlişkin Yeniden Düzenlenmiş Avrupa Şartı El Kitabı. (Çev. U. Atalay). Avrupa Konseyi Yayınları. s. 18.

Okul, mikro toplum olarak karar alma süreçlerine ve günlük yaşamın kalitesini etkileyen ilişkiler ağına sahip bir yapıdır.⁷ Okulun yönetimi; yasal süreçler, bütçe, öğretim programlarının uygulanması gibi yükümlülüklerin yerine getirilmesi ile ilgilidir. Bu kapsamda okul yönetimi, öğretmenler ve öğrenciler arasındaki ilişkiler belirli kurallara, mevzuat düzenlemelerine dayalıdır ve hiyerarşiktir. Diğer yandan okul yönetimi; katılımcılık, demokratiklik, şeffaflık, hesap verebilirlik gibi modern toplumdaki toplumsal değişim dinamiklerini yansıtır. Bu noktada, başta öğrenciler olmak üzere okul topluluğunun tüm üyeleri önemli bir rol oynar. Bu topluluğun üyeleri birbiriyle etkileşime geçer, birlikte görüşmeler yapar ve ortak kararlar alır. Hiçbir paydaşın diğeri üzerinde tam bir kontrolü söz konusu değildir.⁸

Özetle, demokratik kültür yetkinliklerini geliştirmek suretiyle olumlu bir okul ikliminin oluşturulması ve yönetim yerine yönetişim kavramının öne çıkması için karar alma ve politika geliştirme süreçleri, okul kuralları ve öğrenci katılımının sağlanması için oluşturulan mekanizmalar; okulun fiziksel mekânları, özel gereksinimli öğrencilerle ilgili düzenlemeler, okul forması; zorbalık ve şiddet, akran arabuluculuğu, yönetici-öğrenci ve öğretmen-öğrenci ilişkisi gibi konulara dikkat edilmelidir.

Düşünelim!

Roger Hart tarafından geliştirilen “katılım merdiveni”nde, çocukların görüşlerinin alınmadığı ve sadece çok sevimli ya da yaşça küçük oldukları için sürece dâhil edildikleri “göstermelik” etkinliklerde gerçek bir katılımdan söz edilemeyeceğine değinilir.⁹ Böylesi durumlarda, çocukların karar alma süreçleri üzerinde hiçbir etkileri yoktur. Ancak iyi planlandığı takdirde, öğrenci temsilcilerinin seçilmesi, katılımı gerçekleştirmek için iyi bir yöntemdir.

- Okulunuzda/sınıfınızda öğrencilerinizi hangi karar alma süreçlerine dâhil ediyorsunuz?
- Gerçek bir katılımdan söz edebilmek için okulunuzda/sınıfınızda ne gibi düzenlemeler yapabilirsiniz?

⁷ Gollob, Krapf, Olafsdottir ve Weidinger (2010). Demokrasi İçin Eğitim: Öğretmenler İçin Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ile Materyaller. Belçika, Avrupa Konseyi Yayınları.

⁸ A.g.e. s. 18.

⁹ Hart, R. (2016). Çocukların Katılımı: Genç Yurttaşları Toplum Kalkınması ve Çevre Korumasına Dâhil Etmenin Teori ve Pratiği. (Çev. T. Şener), Ankara: Nobel Yayınevi.

Aile ve Toplum Bağlantıları

Bu performans alanı; okul, veliler ve yerel topluluk arasındaki ilişkiyi tanımlamaktadır. Veliler ile okul arasındaki iletişim sınırlıdır ve bu iletişim genellikle akademik başarı odaklıdır. Okul; velileri öğretim programları, ders içerikleri, sınavların akademik sonuçları, çeşitli ders dışı etkinlikler ve öğrenci başarıları konusunda bilgilendirir. Bu tek yönlü iletişimin önüne geçilmesi, okulun temel paydaşlarından biri olan velilerin sorumluluk alabilecekleri yapıların oluşturulması, bütüncül yaklaşımın temel unsurlarındandır. Bu durum okul ile çevresi veya daha geniş kitleler arasındaki iletişim ve etkileşim için de geçerlidir. Toplumun mikro bir modeli olan okulun, iletişim ağlarını nitelikli bir şekilde kullanması, tüm paydaşlar ile etkileşim halinde olması okulun nitelikli bir eğitim öğretim sunmasında, öğrenci niteliğinin artırılmasında ve öğrencilerin akademik başarılarının artmasında önemlidir. Bu bağlamda, başta veliler ve okul çevresi olmak üzere, okulun ilgili kurum ve kuruluşları paydaş olarak benimsemesi önem taşır.

Her bir okul paydaşının bir diğerine saygı duyması, kendisi ile diğerlerinin hak ve sorumluluklarını bilmesi, bütün paydaşların okulun demokratik kültürüne katkı sağlamayı kabul etmesi okullarda olumlu bir atmosferin oluşmasını sağlayacaktır.

Bu kapsamda demokratik kültür yetkinliklerinin gelişimi için; okula gelen ziyaretçiler güler yüz ve samimiyetle karşılanmalı, velilerle etkili iletişim kurulmalı, okul işleyişine veliler dâhil edilmeli, diğer okullarla, üniversitelerle ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birlikleri yapılmalı, toplum içinde öğrenme, hizmet ederek öğrenme, okula yardım için gönüllülerle çalışma gibi konulara dikkat edilmelidir.

Veliler sürece dâhil olurken aynı zamanda çocuklarının eğitiminde çok büyük bir etkiye de sahip olduklarını fark etmelidirler. Ailelerin okuldaki tüm çalışmaların tamamlayıcısı olduklarına dikkat çekilmelidir. Karşılıklı iş birliği ve veli desteğinin, çocuğun okuldaki iklime ayak uydurması ve özgüveninin güçlendirmesi bağlamında önemli ve vazgeçilmez olduğu ifade edilmelidir.

Sonuç olarak tüm performans alanları okul kültürüne katkıda bulunacağı için Bütüncül Okul Modeli uygulanırken kaç performans alanı üzerinde çalışılacağı okullar tarafından belirlenecektir. Örneğin bazı okullar sınıf içi konulara odaklanmak isteyebilir. Bu, mevcut öğretim yöntemlerini veya sınıflarında geçerli olan sosyal ilişkileri ve fiziksel koşulları yeniden düzenlemek anlamına gelebilir. Bazı okullar ise okul kültürü veya genel ortamdaki değişikliklere, velilerle ya da sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkilere odaklanmak isteyebilir. Bu tercih de okul kurallarını, politikalarını ve bu kurallarda öğrencinin rolünü, velilerin okul

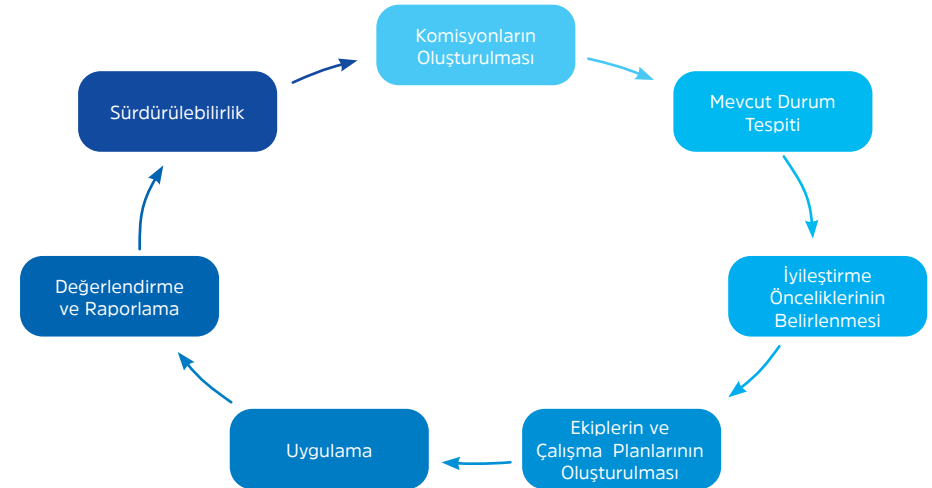
yaşamına dâhil edilmelerini veya okulun fiziki mekânlarının yeniden düzenlenmesini gündeme getirebilir. Dolayısıyla hangi performans alanı ve buna bağlı hangi yetkinlikler seçilirse seçilsin hedeflenen değişimin amacı, öğrencilerde yetkinliklerden birinin veya daha fazlasının geliştirilmesini sağlamaya yönelik olmalıdır.

BÜTÜNCÜL OKUL MODELİ'NİN UYGULAMA BASAMAKLARI

Bu bölümde kelebek şemada (Şekil 1) yer alan yetkinliklere dayalı olarak Bütüncül Okul Modeli'nin aşağıda sıralanan uygulama basamakları anlatılacaktır:

1. Komisyonların oluşturulması
2. Mevcut durum tespiti
3. İyileştirme önceliklerinin belirlenmesi
4. Ekiplerin ve çalışma planlarının oluşturulması
5. Çalışma planlarının uygulanması
6. Sonuçların değerlendirilmesi ve raporlanması
7. Sürdürülebilirliğin sağlanması

Modelde belirtilen her basamak bir sonraki basamağın hazırlık aşaması niteliğindedir. Tüm basamaklar bir döngü olarak ele alınmalıdır (Şekil 2). Seçilen yetkinlikle veya yetkinliklerle ilgili çalışma bitirildiğinde ulaşılan sonuçlar bir sonraki planlama için esas alınmalıdır.

Şekil 2. Bütüncül Okul Modeli Uygulama Döngüsü

1. Komisyonların Oluşturulması

Demokratik kültür yetkinliklerinin okullarda uygulanmasına yönelik yapılacak tüm planlama ve uygulamaları koordine edecek, yürütecek komisyonların oluşturulması, süreç sahiplerinin belirlenmesi aşamasıdır.

İl Komisyonu

İl millî eğitim müdürlükleri bünyesinde, pilot okullardaki proje çalışmalarını koordine etmek için bir ekip oluşturulacaktır. İl millî eğitim müdürü komisyonun doğal üyesidir ve komisyonun başkanıdır.

- İl millî eğitim müdür yardımcısı: İl millî eğitim müdürü tarafından görevlendirilir. İl millî eğitim müdürünün olmadığı zamanlarda komisyona başkanlık yapar.
- Maarif müfettişi: Görev yaptıkları ilde proje faaliyetleri ve işleyişi ile ilgili olarak bilgi sahibi olurlar. Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde, proje işleyişine yönelik rehberlik hizmetlerini proje koordinatörü ile iş birliği içinde yürütürler.
- Temel eğitimden sorumlu şube müdürü/personel: Ar-Ge Birimi ile iş birliği içinde çalışır, Bakanlığın ilgili birimleri ile gerekli yazışmaları, bilgilendirmeleri zamanında yapar. İl düzeyinde projeyi yürüten pilot okullar ile ilgili bilgi sahibi olur, proje işleyişine yönelik proje koordinatörü ile iş birliği içinde çalışır.
- Ar-Ge biriminden sorumlu şube müdürü/ personel: Ar-Ge Birimi Yönergesi kapsamında proje işleyişine destek verir, proje koordinatörü ile iş birliği içinde çalışır.
- İl proje koordinatörü
- Pilot okul müdürleri¹⁰

Komisyonun sekretarya işleri Temel Eğitim Şube Müdürlüğü tarafından yapılacaktır. Komisyon; eğitim-öğretim yılı başında, ilk dönemin sonunda, nisan ayı ara tatilinde ve eğitim-öğretim yılının sonunda olmak üzere yılda dört defa toplanır. Bunların dışında gerekli görülen durumlar olursa ilave toplantılar yapılabilir.

İl komisyonunun görevleri şöyledir:

- Projenin ilerleyişiyle ilgili olarak okullara rehberlik ve danışmanlık yapmak,
- Okul komisyonlarının gereksinim duyacakları bilgi ve kaynakları temin etmek,

¹⁰ Pilot okulların müdürleri toplantılara dönüşümlü olarak davet edilecektir.

- Proje kapsamında gerekli görülen hizmet içi eğitimleri yerel düzeyde koordine etmek,
- Proje uygulamalarını izlemek ve yıl sonu genel değerlendirme raporunu (Ek-7) hazırlamak ve Bakanlığın ilgili birimleri ile paylaşmak,
- İl düzeyinde proje ilerleyişini takip etmek, Bakanlığın ilgili birimleri ile iş birliği yapmak,

İl Proje Koordinatörünün Görevleri Nedir?

İl proje koordinatörü, Temel Eğitimde Demokrasi Kültürünün Güçlendirilmesi Projesi'nin pilot illerde uygulanması süresince il millî eğitim müdürlüklerinde görev yapan personel arasından görevlendirilen kişidir. Görevleri şöyledir:

- Proje faaliyetleri kapsamında okullara rehberlik ve danışmanlık yapmak,
- İlde bulunan pilot okulları proje işleyişi konusunda koordine etmek,
- Görevli olduğu İl millî eğitim müdürlüğüne bağlı okullar ile Bakanlık arasındaki koordinasyonu sağlamak,
- Pilot uygulamalara ilişkin izleme ve değerlendirme çalışmalarını yürütmek.

Okul Komisyonu

Projenin okullardaki işleyişini koordine etmek ve projeye gerekli desteği sağlamak için bir ekip oluşturulacaktır. Okul komisyonuna okul müdürü başkanlık yapar. Okul komisyonunun üyeleri:

1. Projeden sorumlu müdür yardımcısı
2. Öğretmen (İkiden az olmamak üzere okuldaki öğretmenlerin sayısı dikkate alınarak okul tarafından belirlenir.)
3. Okul rehber öğretmeni (Okul rehber öğretmenin bulunmadığı okullarda gerekli görülürse RAM'lardan destek alınabilir.)

4. Okulda hizmet veren destek personelden bir kişi

5. Öğrenci (İkiden az olmamak üzere okuldaki öğrencilerin sayısı dikkate alınarak okul tarafından belirlenir, sınıf düzeylerini temsil etmelerine dikkat edilir.)

6. Veliler (İkiden az olmamak üzere okuldaki öğrenci sayısı dikkate alınarak okul tarafından belirlenir.)

Okul çevresinde bulunan sivil toplum örgütlerinden belirlenen bir temsilci, muhtar, üniversite temsilcisi (okulun bulunduğu çevrede varsa) gibi kesimler ihtiyaç duyulan durumlarda toplantılara davet edilir. Velilerin ve okul çevresinde yer alan ilgili kişi ve kurum temsilcilerinin katılımını destekleyecek güdüleyici bir ortam sağlanmalıdır.

Komisyon; eğitim-öğretim yılı başında, ilk dönemin sonunda, nisan ayı ara tatilinde ve ilgili eğitim-öğretim yılının sonunda olmak üzere yılda dört defa toplanır. Bunların dışında gerekli görülen durumlar olursa ilave toplantılar yapılabilir.

Düşünelim!

Okul komisyonlarında, okul öncesi eğitime devam eden çocukların da yer alabileceği gözden uzak tutulmamalıdır. Böyle bir yaklaşım sergilenerek öğretmenlere ve okul çalışanlarına öğrenci katılımı konusunda yeni bakış açısı ve deneyimler sunulabilir. Okul öncesi çocukların elbette tüm toplantılara/etkinliklere katılmaları beklenemez ancak komisyon içerisinde yer alarak akranlarının görüş ve düşüncelerini temsil etmelerine fırsat verilmelidir. Bu şekilde komisyona çocukların katılımını sağlamak, çalışma planı konuları için çok önemli ve değerli katkıları beraberinde getirecektir. Kendisine fırsat verildiği zaman çok küçük yaşta bir çocuğun bile söz sahibi olabileceği konuların bulunduğunu unutmamak gerekir.

Okulunuzda bugüne kadar içinde öğrencilerinde yer aldığı komisyonlar kuruldu mu? Kurulduysa, öğrencilerin dâhil edilmesinin ne tür etkileri oldu?

Okul komisyonunun görevleri:

- Temel Eğitimde Demokrasi Kültürünün Güçlendirilmesi Projesi hakkında gerekli bilgileri edinmek, bu Modeli ve projeye ilgili diğer tüm materyalleri tanımak ve uygulayabilecek düzeyde bilgi sahibi olmak, okul toplumunu bilgilendirmek,

- Diğer paydaşları (belediye, muhtar, okul çevresindeki esnaf vb.) proje ve Bütüncül Okul Modeli hakkında bilgilendirmek,
- Model kapsamında okullarındaki mevcut durumu analiz ederek ilgili eğitim ihtiyaçlarını belirlemek,
- Çalışma planları için okul önceliklerini belirlemek,
- Projenin uygulanma sürecinde gerekli planlama, organizasyon ve görevlendirmeleri yapmak,
- Modelin uygulanmasında yer alacak çalışma ekiplerini kurmak, bu ekipleri planlama süreci ile ilgili olarak bilgilendirmek ve ekipler arasındaki koordinasyonu sağlamak,
- Modelin uygulanma sürecinde ekiplere ve okul toplumuna rehberlik -danışmanlık yapmak,
- Uygulama sonuçlarını değerlendirmek, değerlendirme raporu hazırlamak, gerekli olması hallerinde il millî eğitim müdürlüğü ile paylaşmak ve okul toplumunun bilgisine sunmak,
- Bütüncül Okul Modeli'nin sürdürülebilirliğini sağlamaktır.

2. Mevcut Durum Tespiti

Okul komisyonunun ilk görevi, öğrencilerin demokratik kültür yetkinlik gelişimlerine ve buna katkı sağlayan etmenlere ilişkin okulun mevcut durumu hakkında bir yargıya varmak olmalıdır. Bu yargıyı hangi bulgularla temellendirecekleri okul komisyonunun kararıdır. Okul komisyonu aşağıda belirtilen durumları gözden geçirerek mevcut durum analizi yapabilir.

- Okulun tarihçesi ve arka planı
- Okul vizyonu, misyonu ve değerleri
- Okul çevresinin özellikleri
- Okulun sosyo-kültürel yapısı
- Veli tutumları ve velilerle ilişki
- Öğretmenlerin tutumları ve beklentileri

- Okul kuralları ve politikaları
- Kapsayıcı eğitim olanakları
- Özel gereksinimli öğrencilere yönelik önlemler
- Öğrenci katılımı için sunulan fırsatlar
- Ayrımcılık, farklılıklara hoşgörü, akran zorbalığı gibi olumlu veya olumsuz davranışların oranı ve alınan önlemler
- Okulun fiziki mekânları ve donanımları
- Ders dışı etkinlikler/olanaklar
- Okulun velilere ve ziyaretçilerine sunduğu iletişim, etkileşim ve iş birliği olanakları
- Okulun demokrasi eğitimi alanında daha önce yürütmüş olduğu çalışmalar

Proje uygulanabilirliği ve beklenen sonuçlara ulaşılabilirlik için orta ve kısa vadeli planlar yaparak bunları uygulamak, yıllık hedefler belirlemek ve bu hedeflere ulaşma düzeylerini ölçmek mevcut durum tespiti için önemlidir.

3. İyileştirme Önceliklerinin Belirlenmesi

Buradaki en önemli konu, okulun içinde bulunduğu sosyal bağlamı dikkate alarak mevcut durumun ve ihtiyaç alanlarının belirlenmesidir. Öğrencilerin demokratik kültür yetkinliklerinin geliştirilmesine ilişkin mevcut durum hakkında bir tespit oluşturulduktan sonraki adım, ele alınacak yetkinlikleri önceliklendirmek olacaktır. Bu aşamada belirlenen hedeflere ulaşmak için en fazla katkıyı sağlayacak yetkinliklerin seçilmesine dikkat edilmelidir. Bunun için okul komisyonu şu sorulara yanıt aramalıdır:

- Okulun günlük işleyişinde hangi uygulamalar veya işleyişler öğrencilerde demokratik kültür yetkinliklerinin gelişimini teşvik etmektedir? Bu konuda öğrenciler, öğretmenler veya diğer paydaşlar tarafından dikkate sunulan hususlar oldu mu?
- Öğrenciler, bu yetkinliklerden hangilerine en fazla ihtiyaç duymaktadır?
- Öğrencilerin değişime en açık olduğu yetkinlikler hangileridir?

Okul komisyonu, bu ve benzeri soruların yanıtlarına bağlı olarak iyileştirme için bir, iki veya üç yetkinlik seçmelidir. Farklı yetkinlik alanlarından (yani de-

ğerler, beceriler, tutumlar, bilgi ve eleştirel anlayış) birbiriyle yakından ilişkili yetkinliklerin seçilmesi, aynı alandaki ya da birbirleriyle yakın ilişkisi olmayan yetkinliklerin seçilmesinden daha işlevsel olacaktır. Farklı alanlar altındaki yetkinliklerin bir kısmının doğal olarak bir araya geldiği görülecektir. Örneğin, öğrencilerin birlikte çalışmayı öğrenmeye ihtiyaçları olduğu düşünülüyorsa; beceriler kümesinden iş birliğine, değerler kümesinden kültürel çeşitliliğe değer vermeye, tutumlar kümesinden saygıya (veya kültürel farklılıklara açık olmaya) ve son olarak ise bilgi ve eleştirel anlayış kümesinden dil ve iletişime ilişkin bilgi ve eleştirel anlayış üzerine odaklanılabilir.

4. Ekiplerin ve Çalışma Planlarının Oluşturulması

İyileştirme önceliklerine karar verildikten sonra okul yetkinlik planı (bkz. Ek 3) hazırlanır. Bu aşamada okul komisyonu tarafından belirlenen öncelikler doğrultusunda ekipler oluşturulur. Sonraki adım, bu ekiplerin ilgili öncelikleri esas alarak bir çalışma planı (bkz. Ek 4) hazırlamalarıdır. Ekipler, çalışma planlarına son şeklini verirken aşağıdaki soruları kullanabilir:

- Çalışma planı net ve ulaşılabilir amaçlar içeriyor mu?
- Planlanan faaliyetler amaçlarla tutarlı mı?
- Seçilen öncelikler kolaylıkla uygulanabilir mi?
- Sorumluluklar açık bir şekilde belirlenmiş mi ve gerçekçi mi?

Çalışma planları hazırlanırken aşağıdaki hususlar dikkate alınmalıdır:

Hedef gruplar

- Çalışmalarda öncelikli hangi gruplar (öğrenciler, öğretmenler, veliler vb.) hedef alınacak?
- Tüm öğrenciler mi hedef alınacak, yoksa belirli bir sınıf düzeyi ya da şube mi ele alınacak?

Performans alanı

- Okul performans alanlarından hangilerine odaklanılacak? Öğretim ve öğrenim mi? Okul iklimi ve yönetim mi? Aile ve toplum bağlantıları mı? Yoksa bunların ikisinin ya da üçünün birleşimi mi?

Yetkinlikler

- Öğrencilerde ya da okulun bütününde hangi değişikliklerin gerçekleşmesi isteniyor?
- Tanımlayıcıların (bkz. Ek 2) hangileri kullanılacak?

Çalışmalar

- Okulda ya da öğrencilerde beklenen değişimlerin gerçekleşmesine katkı sağlamak için hangi çalışmalar yapılabilir?

Çalışma planlarının oluşturulması ve uygulanması ekiplerin sorumluluğundadır. Okul komisyonu bu çalışma planlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında rehberlik yapacak, çalışmalar arasında koordinasyon sağlayacaktır.

5. Çalışma Planlarının Uygulanması

Bu basamakta, ekipler okul yetkinlik planında yer alan çalışmaları gerçekleştireceklerdir. Her bir ekip, planlamasını yaptığı çalışmanın uygulamasından sorumludur. Okul komisyonu, ekiplere destek hizmeti verecektir. Okul komisyonu bunun için ekiplerin ihtiyaç duyacağı ekipman, sarf malzemesi, mekânlar, insan kaynağı gibi her türlü desteğin sağlanması için gerekli organizasyonu yapacaktır. Planlanan çalışmaların başarısı, uygulamanın başarısıyla doğru orantılıdır.

Çalışma planlarının uygulanmasında aşağıdaki üç husus dikkate alınmalıdır:

Kim?

- Çalışma planlarının uygulanmasından kimler sorumlu olacaktır?
- Bu kişilerin görevleri neler olacaktır?
- Bu kişiler özel bir bilgilendirmeye veya eğitime ihtiyaç duyacaklar mıdır?

Ne zaman?

- Çalışma takvimi nasıl olacaktır?

Hangi kaynaklar?

- Çalışma planları uygulanırken hangi kaynaklara gereksinim duyulacaktır?

6. Sonuçların Değerlendirilmesi ve Raporlanması

Değerlendirme çalışması, yetkinlik planında yer alan çalışmaların hedeflenen okul performans alanları, yetkinlikler ve tanımlayıcılar bağlamında okul toplumu üzerindeki (öğrenci, öğretmen, veli vb.) katkılarını belirlemek ve sonraki yıllarda hazırlanacak yetkinlik planlarına ışık tutmak amacıyla yapılır. Değerlendirmede, çalışmalardan beklenen ve sağlanan yararlar, sonraki yıllar için yapılacak çalışmalara ilişkin öneriler yer almalıdır. Elde edilen sonuçlar tüm okul toplumunun bilgisine sunulmalıdır (hedef grup toplantıları, okul gazetesi, okul bülteni, okul internet sitesi gibi).

Öncelik verilen demokratik kültür yetkinliklerinde çalışmaların ne kadar başarılı olduğu değerlendirilirken öğrencilerle ya da genel olarak okulda hedeflenen değişimlere odaklanılmalıdır. Bu değişimlerin, tanımlayıcılar (bkz. Ek 2) temel alınarak değerlendirilmesi gereklidir. Tanımlayıcılar, doğrudan öğretmenler ve öğrenciler, bazı durumlarda veliler ve başkaları tarafından gözlemlenebilen davranış formlarıdır. Bu sayede, çalışmalar neticesinde tanımlayıcılara ve dolayısıyla ilgili yetkinliklere ne düzeyde ulaşıldığı büyük ölçüde nicel olarak ifade edilebilir ve ölçülebilir olacaktır.

Modelin uygulamalarının değerlendirme süreci sırasıyla ekipler, okul komisyonu ve il komisyonu tarafından üç aşamalı olarak yapılır.

Ekiplerin kendi çalışmalarını değerlendirmesi

Önceliklerin doğru tespit edilmesi ve gerçekleştirilen çalışmalar sonrasında hedeflenen tanımlayıcılar üzerinden ne gibi değişimlerin olduğunun belirlenmesi önemlidir. Bu aşamada ilk olarak çalışma ekipleri, Değerlendirme Formunu (bkz. Ek 5) kullanarak kendi çalışmalarının sonuçlarını değerlendirmelidir. Başarı düzeyine ilişkin verilerin toplanma biçimi; üzerinde çalışılan tanımlayıcılara, birlikte çalışılan paydaşlara ve odaklanılan okul performans alanlarına bağlı olarak değişecektir. Değerlendirmedeki asıl amaç, yapılması hedeflenen çalışmaların sonucunda eksik yönlerin belirlenerek daha sonraki çalışmaları verimli hâle getirecek planlamaları yapmaya yarayacak öneriler geliştirmektir.

Düşünelim!

Belirli bir sınıf düzeyinde, tüm derslerde eşli çalışmalar ve küçük grup çalışmaları kullanarak öğrencilerinizin iş birliği becerilerini geliştirmeyi planladığınızı düşünün. Bu durumda, kazandırmak istediğiniz iş birliği becerileri “yetkinlik”; çalıştığınız sınıf düzeyi ya da şube “hedef grup”; öğretim ve öğrenim sürecinde ele aldığınız temalar ve etkinlikler “okul performans alanı”; iş birliğini geliştirmek amacıyla uyguladığınız etkinlikler ise “çalışma” olacaktır. Ayrıca bazı tanımlayıcıları çalışmalarınızda “başarı göstergesi” olarak belirleyebilirsiniz. Çalışmanızın sonucunu görmek için süreç içerisinde yer alan öğretmen ve öğrencilerin algılarını ölçmek isteyebilirsiniz. Bunu gerekli görülürse çeşitli ölçme araçlarıyla ya da sadece aşağıdakilere benzer sorular sorarak yapabilirsiniz:

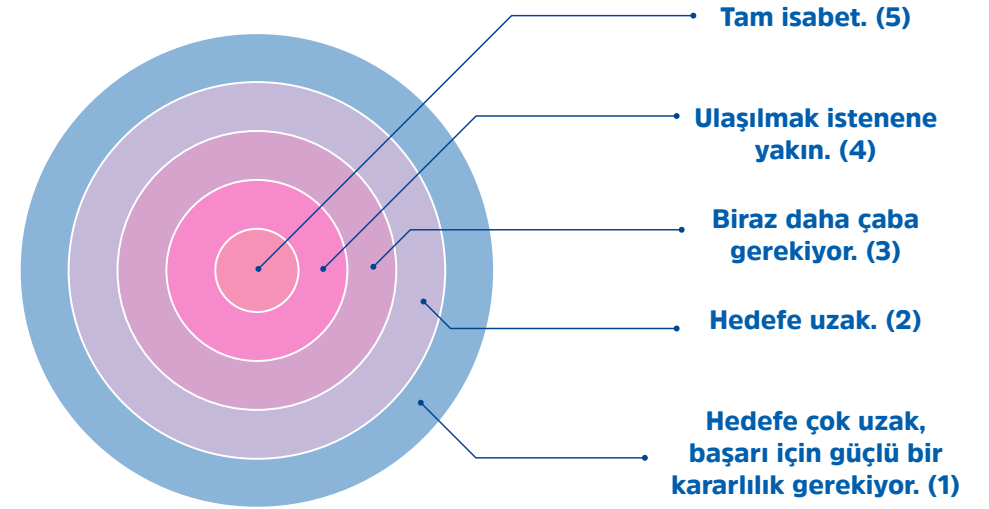
- Öğrenciler mevcut durumda, çalışmanın başındakine kıyasla, birbirleriyle çalışma konusunda ne hissediyorlar?
- Öğretmenlerin bu konudaki izlenimleri nelerdir?
- Ders dışı etkinliklerin iş birliği konusunda bir katkısı oldu mu?

Çalışmaları değerlendirirken başvurulabilecek bilgi toplama yolları şunlardan oluşabilir:

- Anketler
- Bireysel görüşmeler
- Gözlemler ve odak grup görüşmeleri¹¹

Bu bilgi kaynaklarına ek olarak ekipler öz değerlendirme yapmak için farklı yöntemler de kullanabilir. Örneğin, hedefe ulaşma düzeyini belirleme yönteminde kişilere iç içe geçmiş halkalar şeklinde bir şema verilir (Şekil 3). Her bir halka, bir başarı düzeyini işaret eder. Ekip üyelerine çalışma planlarındaki genel amaca veya her bir tanımlayıcıya ne düzeyde ulaşıldığını düşündükleri sorulur ve cevaplarını çember üzerindeki ilgili halkaya işaret koyarak belirtmeleri istenir. Bu tür yöntemler, zaman açısından ekonomiktir. Burada önemli olan nokta elde edilen sonuçların genellenebilmesi için rakamlarla ifade edilebilmesidir. Bundan dolayı hedefe ulaşma düzeyinin sayısal ifadelerle çevrilmesi uygun olacaktır.

¹¹ Odak grup görüşmeleri belirli sayıda katılımcı ile önceden belirlenmiş yönergeler çerçevesinde belirli bir konu etrafında kişilerin görüşlerinin alındığı bir veri toplama tekniğidir. Katılımcılar o konu etrafındaki belirli soruları derinlemesine tartışarak görüşlerini sunabilirler.

Şekil 3. Hedefe Ulaşma Düzeyini Belirleme Yöntemi

Okul komisyonu tarafından yapılacak değerlendirme

Ekipler kendi çalışmalarını değerlendirir ve sonuçları okul komisyonu ile paylaşılır. Okul komisyonu, ilgili eğitim-öğretim yılı için hazırlanmış yetkinlik planındaki tüm çalışmaları kapsayan genel bir değerlendirme raporu hazırlar. Raporun amacı okul yetkinlik planında yer alan çalışmaların okul kültürüne genel etkisini belirlemek ve sonraki yıllarda yapılacak çalışmalara katkı sağlamaktır. Raporda, ekiplerin yaptıkları çalışmaların sonuçları özetlenmekle kalmaz; komisyonun ve ekiplerin oluşturulması, mevcut durumun belirlenmesi, ekiplerin çalışmalarının izlenmesi ve gerekli rehberlik ve kaynakların sunulması gibi süreçleri de bütüncül bir bakışla ortaya konulur.

Rapor, okulun yıllık yetkinlik planı da eklenerek genel değerlendirme için il komisyonuna gönderilir.

İl komisyonu tarafından yapılacak genel değerlendirme

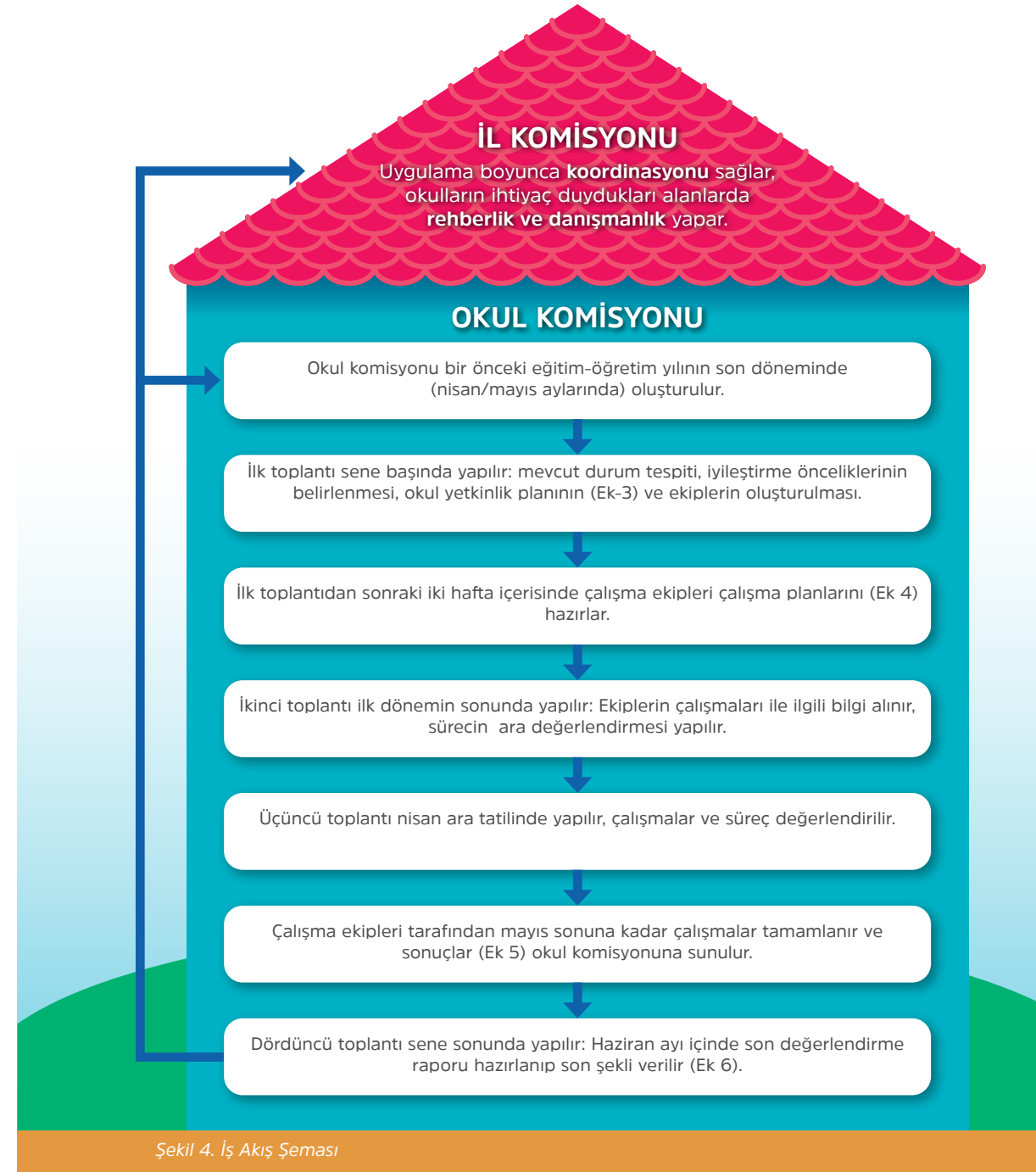
İl komisyonu, okullar tarafından hazırlanan değerlendirme raporlarını inceledikten sonra Ek 7'deki rapor formatını kullanarak sonuçları özetler, sürecin genel olarak nasıl işlediğini açıklar ve bunları esas alarak değerlendirme ve tavsiyelerini belirtir. Raporun nihaî hali T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğüne sunulur. Bu raporlar, Proje kapsamında ve sonrasında

izlenecek adımların şekillenmesine katkı sağlayacağı için içeriklerinin anlaşılır ve sonuç odaklı olması, somut verilerle gözlemlere dayanması ve okullarda başarıları kanıtlanmış iyi uygulamalara yer verilmesi önemlidir.

7. Sürdürülebilirliğin Sağlanması

Son olarak; okulun gelecekte hangi alanda gelişim göstermeye devam edeceği düşünülmelidir. Yürütülecek faaliyetlerde devamlılığın nasıl sağlanacağı üzerinde karar verilmiş ve çalışmaların planlanmış olması gerekmektedir. Okul performans alanları, yetkinlikler ve tanımlayıcılar bağlamında ekiplerin oluşturulması ile başlayan modelin uygulama basamakları, birbirini tamamlayan ve sürekli tekrar eden bir döngüdür. Dolayısıyla çalışmanın yapılması, sonuçların kontrol edilmesi, önlemlerin alınması ve çalışma sonuçlarının standartlaştırılması bu döngü içinde beklenmektedir.

Bir sonraki sayfada verilen iş akış şemasında (Şekil 4), bu uygulama basamakları doğrultusunda il komisyonu, okul komisyonu ve ekiplerin yapacağı çalışmalar ve süreçler özetlenerek genel bir takvim sunulmaktadır.

— EK 1 - YETKİNLİKLERE İLİŞKİN AÇIKLAMALAR —

Bu ekte kelebek şemada (Şekil 1) yer alan *demokratik kültür yetkinliklerine* ait dört alana ve bu alanlar kapsamındaki her bir yetkinliğe ilişkin ayrıntılı açıklamalar sunulmaktadır. Açıklamalar, *Demokratik Kültür Yetkinlikleri Referans Çerçevesi*'nin 1. Cildinden (Bağlam, Kavramlar ve Model) alınmıştır.

DEĞERLER

Değerler insanların hayatta ulaşmaya çalıştıkları, arzu edilen hedeflerle ilgili genel inanışlarıdır. Değerler eylemlerimizi harekete geçirir ve nasıl hareket edeceğimiz konusunda kılavuz ilke işlevi görürler. Belirli eylemlerin ve bağlamların da ötesine geçerler. Ayrıca birçok farklı durumda neler yapılması gerektiğine dair kural koyucu bir niteliğe de sahiptirler. Değerler, kişinin hem kendi eylemlerini hem de diğer insanların eylemlerini değerlendirmesinde; görüşleri, tutumları ve davranışları gerekçelendirmede; seçenekler arasında karar verme, davranışları planlama ve diğer insanları etkilemeye çalışma konusunda standartlar veya kıstaslar sunarlar.

Mevcut diğer yetkinlik modellerine aşina okuyucular değerlerin bu modelde ayrı bir yetkinlik türü olarak ortaya çıkmasına şaşırabilirler. Ancak şunu hatırla tutmakta yarar vardır: “Yetkinlik” terimi burada gündelik anlamında olduğu gibi “kabiliyet” ile eş anlamlı olarak kullanılmamakta, daha teknik bir anlamda, demokratik ve kültürlerarası durumlarda ortaya çıkacak gereklilik ve zorlukları karşılamak üzere harekete geçirilip uygulamaya konacak psikolojik kaynaklara (tutumlar, beceriler ve bilgi gibi) atfen kullanılmaktadır. Değerler bu kaynak türlerinden biridir. Aslında diğer yetkinlik modelleri de değerleri içermekte, ancak bunları bu şekilde tanımlamak yerine tutumlarla birleştirmektedir. Bu modelde ise değerler ve tutumlar arasında net bir kavramsal ayrım yapılmakta ve yalnızca değerler normatif kural koyucu özellikleriyle nitelendirilmektedir.

Demokrasi kültürüne katılımı sağlayan yetkinliklerin kavramsallaştırılması bağlamında değerler çok önemlidir. Demokrasi kültürüne katılım için hayati önem taşıyan üç değer kümesi aşağıda açıklanmıştır:

İnsan onuruna ve insan haklarına değer vermek

Bu ilk değerler kümesi; her bir insanın eşit değere, eşit onura sahip olduğu, eşit derecede saygı görmeyi hak ettiği, diğer kişilerle eşit insan haklarına ve temel özgürlüklere sahip olduğu ve buna göre muamele görmesi gerektiği şeklindeki genel inanışı temel almaktadır. Bu inanış insan haklarının evrensel, vazgeçilemez, devredilemez, bölünemez olduğunu ve fark gözetmeksizin her-

kes için geçerli olduğunu; insan haklarının, insanların onurlu bir biçimde yaşaması için elzem olan asgari güvenceleri içerdiğini ve insan haklarının dünyada özgürlük, eşitlik, adalet ve barış için çok gerekli bir temel sağladığını varsayar.

Kültürel çeşitliliğe değer vermek

İkinci değerler kümesi; kültürel bağların, kültürel farklılıkların ve çeşitliliğin, farklı bakış açılarının, görüşlerin ve uygulamaların olumlu görülmesi, takdir edilmesi ve değerinin bilinmesi gerektiğine olan genel inanıştır. Bu inanış, kültürel çeşitliliğin toplum için bir değer olduğunu, insanların diğer insanların farklı bakış açılarından bir şeyler öğrenip yararlanabileceğini, kültürel çeşitliliğin desteklenmesi ve korunması gerektiğini, insanların birbirleriyle ilgili kültür farklılıklarına ilişkin algılarına bakılmaksızın etkileşime girmelerinin teşvik edilmesi gerektiğini ve kültürlerarası diyalogun toplumda eşit bireyler olarak birlikte yaşamayı öngören demokrasi kültürünü geliştirmek için kullanılması gerektiğini varsayar.

İnsan haklarına saygı ile kültürel çeşitliliğe değer verme arasında potansiyel bir gerilim olduğunun ifade edilmesi gerekir. İnsan haklarını kendisi için birincil nitelikte temel değer kabul eden bir toplumda kültür çeşitliliğine değer vermenin bazı sınırları olacaktır. Bu sınırlar diğer insanların haklarını ve özgürlüklerini destekleme, koruma ve bunlara saygı gösterme ihtiyacı tarafından belirlenir. O nedenle de diğerlerinin insan hak ve özgürlüklerine zarar vermediği sürece kültürel çeşitliliğe her zaman değer verilmesi gerektiği varsayılmaktadır.

Demokrasiye, adalete, hakkaniyete, eşitliğe ve hukukun üstünlüğüne değer vermek

Üçüncü değerler kümesi, bütün vatandaşların toplum düzenini sağlamada kullanılan yasaların formüle edilip oluşturulması süreçlerine eşit bir biçimde (doğrudan doğruya veya seçilmiş temsilcileri üzerinden dolaylı olarak) katılmaları gerektiği; bütün yurttaşların toplumlarında yürürlükte olan demokratik süreçlere aktif bir biçimde katılmaları gerektiği (vicdani nedenlerle veya şartları gereği süreçlere katılmama olasılığını da içerir); kararlar çoğunluk tarafından alınsa da her türlü azınlığa adaletle ve hakkaniyetle muamele edilmesinin güvence altına alınması gerektiği; sosyal adalet, hakkaniyet ve eşitliğin toplumun tüm kademelerinde uygulanması gerektiği ve toplumda herkese adil, hakkaniyetli, tarafsız ve eşit bir biçimde, herkesçe paylaşılan kanunlar uyarınca davranılabilmesi için hukukun üstünlüğünün benimsenmesi gerektiği inancı dâhil olmak üzere, bir inançlar grubunu temel alır.

TUTUMLAR

Tutum, bir bireyin başka birine veya bir şeye (örneğin bir gruba, bir kuruma, bir soruna, bir olaya, bir sembole vb.) karşı takındığı genel zihinsel yönelimdir. Tutumlar genelde dört unsurdan oluşurlar: tutumun gayesiyle ilgili bir inanış veya görüş, bu gayeyle ilgili bir duygu veya his, gayeyle ilgili bir değerlendirme (olumlu veya olumsuz) ve o gayeye karşı belirli bir biçimde davranma yatkınlığı.

Demokrasi kültüründe önemli olan altı tutum aşağıda açıklanmıştır:

Kültürel farklılığa ve diğer inanışlara, dünya görüşlerine ve uygulamalarına açık olmak

Açıklık, insanın kendisinden farklı kültürel bağlara sahip olarak algıladığı insanlara karşı veya kendisinininkinden farklı dünya görüşlerine, inanışlarına, değerlerine ve adetlerine karşı gösterdiği bir tutumdur. Açıklık kelimesiyle ifade edilen ve “kültürel farklılığa açıklık” anlamına gelen tutum, insanın yalnızca kendi zevki veya yararı için “ilginç” deneyimler toplamaya duyduğu ilgiden ayrı tutulmalıdır.

Saygı

Saygı, bir kimseye veya bir şeye (örneğin bir şahsa, inanışa, sembole, ilkeye, uygulamaya vb.) yönelik bir tutumdur ve bu tutumun sergilendiği kişi veya şeyin, kendisine yönelik olumlu bir bakış veya itibarı beraberinde getiren bir önem, değer veya kıymete sahip olduğu yargısına dayanır. Saygı gösterilen şahsın veya nesnenin mahiyetine göre bu saygı değişik biçimlerde ortaya çıkabilir (örneğin bir okul kuralına gösterilen saygı, yaşlı bir insanın bilgeliğine gösterilen saygı ve doğaya gösterilen saygı gibi).

Demokrasi kültürü bağlamında saygı; kişinin kendisinden farklı kültür bağları, farklı inanışları, görüşleri veya âdetleri olduğunu algıladığı insanlara karşı gösterdiği saygıdır. Saygının bu türü, bütün insanların doğasında onur ve eşitliğin mevcut olduğu ve şahsi bağlılıkları, inanışları, görüşleri ve âdetleri seçmenin vazgeçilemez bir insan hakkı olduğu varsayımına dayanır. Bu tür bir saygı, insanın kendisiyle diğer insanlar arasında olabilecek, bazen çok önemli ve derin fiili farkların en aza indirgenmesini veya görmezden gelinmesini gerektirmez. Aynı şekilde bu saygı, saygı duyulan şeyle aynı düşüncede olmayı, saygı duyulanı kabullenmeyi veya saygı duyulan inanışa geçip ona ait olmayı

da gerektirmez. Bunun yerine, söz konusu tutum, diğer insanın bu bağlara, inanışlara, görüşlere veya âdetlere sahip olma onurunu ve hakkını olumlu bir açıdan değerlendirirken, aynı zamanda insanın kendisi ve diğerleri arasında var olan farklılıkları da görüp kabul etmesini içermektedir. Dolayısıyla gerek demokratik etkileşim gerekse kültürlerarası diyalog için böylesi bir saygı tutumuna ihtiyaç vardır. Bununla birlikte, saygıya sınırlar getirilmesinin gerekli olduğuna da dikkat edilmelidir. Örneğin, diğer insanların onurunu, insan hak veya özgürlüklerini baltalayan veya ihlal eden inanışların ve görüşlerin içeriğine yahut yaşam tarzlarına, âdetlerine saygı gösterilmemelidir.

Saygı kavramı, demokrasi kültürü için gerekli olan tutumu, hoşgörü kavramından daha iyi yansıtmaktadır. Hoşgörü, bazı bağlamlarda farklılıklara sadece tahammül etme, katlanma ve insanın aslında katlanmayı tercih etmeyeceği bir şeyi hoş görmesi tavrını ifade etmektedir. Hoşgörü bazen aynı zamanda farklılığın varlığına ancak onu hoş görmek suretiyle izin vermeyi içeren bir gücü ortaya koyan ve bunun sayesinde de hoşgörü gösteren bireyin gücünü ve yetkisini daha da artıran bir olgu olarak görülebilmektedir. Saygı kavramı diğerinin onurunu, haklarını, özgürlüklerini ve kişinin kendiyi diğer insanlar arasındaki eşitlik ilkesini ifade etmede hoşgörü kavramına göre daha başarılıdır. Çünkü hoşgörü kavramı bu bağlamı ifade etme kabiliyeti açısından bazı belirsizlikler içermektedir.

Toplum bilinci

Toplum bilinci bir topluma veya sosyal gruba karşı benimsenen tutumdur. “Toplum” sözcüğüyle kastedilmek istenirse insanın en yakın aile ve arkadaş çevresinden daha büyük olan ve insanın ait olma duygusu hissettiği sosyal veya kültürel gruptur. Burada anlamlı olabilecek çeşitli grup türleri söz konusudur; örneğin belirli bir coğrafi alanda (mahalle, kasaba, şehir, ülke, Avrupa veya Afrika gibi bir ülkeler grubu ve hatta “küresel” toplum anlamında dünya) yaşayan insanlar, coğrafi anlamda daha yaygın bir grup (örneğin bir etnik grup, inanç grubu, dinlence grubu vb.) veya bireyin aidiyet hissettiği herhangi bir başka sosyal veya kültürel grup. Her bir birey, birden çok gruba bağlıdır ve bu gruplardan herhangi birine karşı bir toplum bilinci oluşabilir.

Sorumluluk

“Sorumluluk” teriminin pek çok anlamı vardır. Demokrasi kültürü açısından özellikle geçerli olan iki anlamı, görev sorumluluğu ve ahlaki sorumluluktur.

Görev sorumluluğu, toplum bilincinin bir parçasını oluşturmaktadır. Burada üzerinde durulan ve dikkat çekilmek istenen ahlaki sorumluluktur. Ahlaki sorumluluk insanın kendi eylemlerine karşı tutumudur. Ahlaki sorumluluk kişinin belli bir biçimde hareket etme, belirli bir eylemde bulunma yükümlülüğü olması ve söz konusu eylemi gerçekleştirmekten veya gerçekleştirmemekten dolayı övgüyü veya yergiyi hak etmesi durumunda ortaya çıkar. Bir insanın övgüyü ya da yergiyi hak ettiği yönünde bir yargıda bulunmak için o insanın kendi eylemleri üzerinde düşünebilmesi, nasıl hareket edeceğine dair bir niyet oluşturabilmesi ve üzerinde karar verip seçtiği eylemleri icra edebilmesi koşulu aranır (bu nedenle, kaynak noksanlığının veya yapısal koşulların insanın bir eylemi gerçekleştirmesini önlemesi halinde, o insanın övülmesi veya yerilmesi uygun değildir). İlkeli bir tavrın kendi başına hareket etmeyi, toplum normlarına karşı hareket etmeyi veya yanlış olarak değerlendirilen kolektif bir kararı sorgulamayı içermesi hâlinde sorumluluk beraberinde cesareti gerektirebilir. Nitekim toplum bilinciyle (diğer insanlarla dayanışma ve onlara karşı sadakat şeklinde düşünülür) ahlaki sorumluluk arasında bazen gerilim yaşanabilir.

Öz yeterlik

Öz yeterlik kişinin kendine karşı tutumlarından biridir ve belirli hedeflere ulaşmak üzere gerekli olan eylemleri gerçekleştirme yeteneğine pozitif bir biçimde inanç duymasını içerir. Bu inanç sıklıkla, neyin gerekli olduğunu anlama, uygun kararları verebilme, görevleri yerine getirmek için uygun yöntemleri seçebilme, engelleri başarıyla aşabilme, olabilecek etkileyebilme ve kendi yaşamını ve başkalarının yaşamını etkileyecek olaylarda bir fark yaratabilmeye olan inancı da kapsar. O nedenle öz yeterlik, insanın kendi yeteneklerine dair özgüven duygularıyla ilgilidir. Düşük öz yeterlik, yetenek düzeyi yüksekken bile, demokratik ve kültürlerarası davranışlar konusunda cesaret kırıcı olabilir. Gerçekçi olmayan derecede yüksek bir öz yeterlik ise hüsrana ve düş kırıklığına yol açabilir. En uygun tutum, bireylerin yeni sorunlarla baş etmelerini ve kaygı duyulan sorunlarla ilgili olarak eyleme geçmelerini sağlayacak gerçekçi biçimde belirlenmiş yüksek bir yetenek düzeyi ile birlikte nispeten yüksek bir öz yeterliktir.

Belirsizliğe karşı tolerans

Belirsizliklere karşı tolerans, belirsiz olduğu ve birbiriyle çelişkili veya bağdaşmayan birden çok yoruma tâbi olduğu algılanan nesne, olay ve durumlara

karşı benimsenen bir tutumdur. Belirsizliklere karşı yüksek tolerans sahibi olanlar bu tür nesneleri, olayları ve durumları olumlu değerlendirirler, bunların doğalarında bulunan belirsizliği isteyerek kabul ederler, diğer insanların bakış açılarının kendi bakış açıları kadar yeterli olabileceğini kabul etme konusunda isteklidirler ve belirsizlikle yapıcı bir biçimde başa çıkarlar. O nedenle de “tolerans” sözcüğü burada, (belirsizliğe katlanıp tahammül etmek şeklindeki olumsuz anlamıyla değil) belirsizliği kabul etme şeklindeki olumlu anlamıyla anlaşılmalıdır. Belirsizlik karşısında düşük toleransa sahip olanlar ise net ve açık olmayan durumlar ve konular söz konusu olduğunda, bunlarla ilgili tek bir bakış açısını benimserler, aşına olmadıkları durumlar ve konular hakkında kapalı bir tutuma sahip olurlar ve dünya hakkında düşünürken sabit ve esnek olmayan kategoriler kullanırlar.

BECERİLER

Beceri, belirli bir amaca veya sonuca varmak amacıyla karmaşık ama iyi düzenlenmiş düşünce veya davranış örüntülerini uyarlayarak gerçekleştirme kapasitesidir.

Demokrasi kültürü için önemli olan sekiz beceri dizisi aşağıda verilmiştir:

Bağımsız öğrenme becerileri

Bağımsız öğrenme becerileri, bireylerin kendi öğrenmelerini kendi ihtiyaçlarına göre, kendi yönlendirmeleriyle ve kendi kendilerine düzenleyerek, başkalarından herhangi bir yardım almadan gerçekleştirip düzenlemeleri ve değerlendirmeleri için gerekli olan becerilerdir. Bağımsız öğrenme becerileri, demokrasi kültürü için önemlidir çünkü bireylerin siyasi, toplumsal ve kültürel konularla ilgili bilgileri ve bu konuları nasıl ele alabileceklerini sadece çevrelerindeki kaynaklara dayanarak değil, aynı zamanda uzaklarındaki ve yakınlarındaki çeşitli pek çok kaynaktan yararlanarak öğrenmelerini sağlarlar.

Analitik ve eleştirel düşünme becerileri

Analitik ve eleştirel düşünme becerileri, birbiriyle bağlantılı birtakım becerileri içeren geniş ve karmaşık kümeden oluşur. Analitik düşünme becerileri herhangi bir materyali (örneğin metinler, yorumlar, sorunlar, olaylar, deneyimler vb.) sistematik ve mantıksal bir biçimde analiz etmek için gerekli olan becerilerdir. Eleştirel düşünme becerileri herhangi türden bir materyali değerlendirmek ve

bunlarla ilgili yargılarda bulunabilmek için gerekli olan becerilerdir. Etkili analitik düşünme, eleştirel düşünmeyi (yani analiz edilmekte olan materyalleri değerlendirmeyi) içerirken etkili eleştirel düşünme de analitik düşünmeyi (yani ayrımlar yapma ve bağlantılar kurmayı) içerir. Bu nedenle analitik ve eleştirel düşünme becerileri doğal olarak birbiriyle bağlantılıdır.

Dinleme ve gözlemlleme becerileri

Dinleme ve gözlemlleme becerileri diğer insanların ne dediğini anlamak ve onların davranışlarından bir şeyler öğrenmek için gerekli olan becerilerdir. Diğer insanların ne dediğini anlamak için etkin dinleme yapılması gerekir; sadece ne söylendiğine değil, aynı zamanda tonlama; sesin tizliği, yüksekliği, hızı ve akıcılığı gibi unsurlara dikkat ederek nasıl söylendiğine dikkat edilmeli, şahsın söyledikleriyle birlikte sergilediği beden dili, özellikle de göz hareketleri, yüz ifadeleri ve jestleri yakından izlenmelidir. Diğer insanların davranışlarının gözlem yoluyla incelenmesi de çeşitli sosyal ortamlarda ve kültürel bağlamlarda en uygun ve etkili davranışlarla ilgili önemli bir bilgi kaynağı olabilir. Öğrencilere, bu bilgileri muhafaza ederek söz konusu davranışları iyice öğrenmede ve ileride benzer durumlarda tekrarlamada yardımcı olabilir.

Empati

Empati diğer insanların düşünceleri, inanışları ve duygularıyla ilişki kurabilmek, bunları anlamak ve dünyayı diğer insanların bakış açısından görmek için gerekli beceriler kümesidir. Empati insanın kendi psikolojik referans çerçevesinden çıkma (yani insanın kendi bakış açısının merkezinden uzaklaşması) ve başka bir insanın psikolojik referans çerçevesini yaratıcı bir biçimde tahmin etme ve anlama yeteneğidir. Bu beceri, diğer insanların kültürel bağlarını, dünya görüşlerini, inanışlarını, ilgi alanlarını, duygularını, arzularını ve ihtiyaçlarını hayal edebilmek açısından temel bir beceridir.

Esneklik ve uyum yeteneği

Esneklik ve uyum yeteneği, insanın yeni bağlamların ve durumların getirdiği güçlüklerle, gerekliliklerle, fırsatlara etkili ve uygun bir biçimde karşılık verebilmesi ve düşüncelerini, duygularını veya davranışlarını ilkesel bir biçimde yeni bağlamlara/durumlara göre uyarlaması için gerekli olan becerilerdir. Esneklik ve uyum yeteneği; bireylerin yeni durumlara, değişikliklere, diğer insanların

sosyal veya kültürel beklentilerine, iletişim tarzlarına ve iletişim davranışlarına olumlu bir biçimde uyum sağlamalarına olanak sağlar. Esneklik ve uyum yeteneği aynı zamanda bireylere yeni beklenmedik durumlara, deneyimlere, karşılaşmalara ve bilgilere göre kendi düşünce, duygu veya davranış örüntülerini düzenleme imkânı sağlar. Böyle tanımlandığında esneklik ve uyum, davranışların kişisel menfaat veya kazanç sağlamaya yönelik olarak ilkesiz veya fırsatçı bir biçimde uyarlanmasından ayrı tutulmalıdır. Esneklik ve uyum aynı zamanda dışarıdan gelen baskılarla yapılan uyumdan da ayrı tutulmalıdır.

Dil, iletişim ve çok dillilik becerileri

Dil, iletişim ve çok dillilik becerileri, diğer insanlarla etkili ve uygun bir biçimde iletişim kurmak için gerekli olan becerilerdir.

Çatışma çözme becerileri

Çatışma çözme becerileri, çatışmaların barışçıl bir biçimde ele alınması, yönetilmesi ve çözüme kavuşturulması için gerekli olan becerilerdir.

BİLGİ VE ELEŞTİREL ANLAYIŞ

Bilgi bir insanın sahip olduğu veriler bütünü, anlayış ise anlamların kavranması ve bilincine varılmasıdır. Anlaşılmakta ve değerlendirilmekte olan şeyin üzerinde etkin bir biçimde düşünmeyi ve eleştirel bir biçimde değerlendirmede bulunmayı (kendiliğinden, alışkanlık gereği düşünmeksizin yapılan yorumdan farklı olarak) sağlamak üzere demokratik süreçler ve kültürlerarası diyalog bağlamında anlamların kavranması ve bilincinde olunması ihtiyacını vurgulamak için “eleştirel anlayış” terimi kullanılmaktadır.

Demokrasi kültürü için gerekli olan bilgi ve eleştirel anlayış biçimleri aşağıda üç küme altında ele alınmıştır:

Kişinin kendisiyle ilgili bilgisi ve eleştirel anlayışı

Demokrasi kültürüne etkili ve uygun biçimde katılım için kişinin kendisiyle ilgili farkındalığının olması ve kendisini anlaması hayati önem taşır. Kişinin kendisiyle ilgili bilgi ve eleştirel anlayışının birçok farklı yönü vardır.

Dil ve iletişime ilişkin bilgi ve eleştirel anlayış

Dil ve iletişimle ilgili bilgi ve eleştirel anlayış yani kişinin kullandığı dilde/dillerde işlerliği olan, sosyal bakımdan uygun, sözel ve sözel olmayan iletişim yöntemleriyle ilgili bilgileri; kültürel bağları olanların, kurulan iletişimin anlamını farklı biçimlerde algılayabileceği konusundaki bilgisi; dilin kültürel bir uygulama olduğunun farkında olması; insanın kendi varsayımlarının, ön kabullerinin, algılarının, inanışlarının ve yargılarının konuştuğu dille/dillerle ilişkisi demokratik kültür oluşturulması açısından son derece önemlidir.

Dünyaya ilişkin bilgi ve eleştirel anlayış

Dünyaya ilişkin bilgi ve eleştirel anlayış, çeşitli alanlarda geniş ve karmaşık bir bilgi ve anlayış yelpazesini kapsamaktadır. Bunlar arasında siyaset, hukuk, insan hakları, kültürler, dinler, tarih, ekonomiler, çevre ve sürdürülebilirlik gibi temel alanlar bulunmaktadır.

EK 2 - TANIMLAYICILAR

1. DEĞERLER

1.1 İnsan onuruna ve insan haklarına değer verme

1.1.1	İnsanların haklarının her zaman korunması ve gözetilmesi gerektiği görüşünü ifade eder.
1.1.2	Çocukların haklarının gözetilmesi ve korunması gerektiği görüşünü ifade eder.
1.1.3	Bir suç isnat edilen kişilerin kendilerini savunmalarına izin verilmesi gerektiği görüşünü ifade eder.

1.2 Kültürel çeşitliliğe değer verme

1.2.1	Kültürel çeşitliliğe değer ve önem verilmesi gerektiği görüşünü ifade eder.
1.2.2	Toplumdaki diğer insanların sahip olduğu farklı görüşlere karşı hoşgörülü olunması gerektiği görüşünü destekler.

1.3 Demokrasi, adalet, hakkaniyet, eşitlik ve hukukun üstünlüğüne değer verme

1.3.1	Seçimlerin demokratik, serbest ve adil bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade eder.
1.3.2	Bütün insanlara kural ve kanunlara uygun olarak eşit ve tarafsız şekilde davranılması gerektiği görüşünü ifade eder.
1.3.3	Kanunlara ve kurallara her zaman saygı gösterilmesi ve uyulması gerektiği görüşünü ifade eder.
1.3.4	Adil ve hakkaniyetli olmayan kuralları sorgular ve ifade eder.
1.3.5	Vatandaşların haklarını ihlal eden faaliyetlere karşı etkili başvuru yollarının bulunması gerektiğini ortaya koyar.

2. TUTUMLAR

2.1 Kültürel farklılığa ve diğer inanışlara, dünya görüşlerine ve uygulamalarına açık olmak

2.1.1	İnsanların görüş, değer ve geleneklerini öğrenmeye ilgi gösterir.
2.1.2	Kendisinden farklı olduğunu algıladığı insanlarla iletişim kurma isteğini ifade eder.

2.2 Saygı

2.2.1	Diğer insanlara kendilerini ifade etme imkânı verir.
2.2.2	Kendisinden farklı olan insanlara karşı saygı gösterir.
2.2.3	Kendisinden farklı kişilere saygı duyduğunu ifade eder.

2.3 Toplum bilinci

2.3.1	Bir topluluğa ait olmanın getirdiği sorumluluğu kabul ettiğini ifade eder.
2.3.2	Topluluktaki insanlara yardımcı olma konusunda gönüllülüğünü ifade eder.
2.3.3	Topluluğun meselelerine, endişelerine ve ortak yararına ilişkin karar alma süreçlerine katılım gösterir.

2.4 Sorumluluk

2.4.1	Kendisinden beklenen işi zamanında teslim eder.
2.4.2	Kendisini davranışlardan sorumlu tutar.
2.4.3	Grup içerisinde çalışırken kendi üzerine düşen işleri elinden geldiğince yerine getirir.
2.4.4	Dakiklik sergiler.
2.4.5	Diğer insanlara verdiği sözleri zamanında yerine getirir.
2.4.6	Günlük, küçük işlerini elinden gelen en iyi şekilde yerine getirir.

2.5 Öz yeterlik

2.5.1	Planladığı etkinlikleri gerçekleştirebileceğine inanır.
2.5.2	Sorunları anlama kabiliyetine ilişkin güvenini ifade eder.
2.5.3	Yeni durumların üstesinden gelme konusunda özgüvene sahiptir.
2.5.4	Karar verme konusunda özgüvenlidir.
2.5.6	Gerekli çabayı gösterirse çoğu sorunu çözebileceğine dair özgüveni vardır.

2.6 Belirsizliğe karşı tolerans

2.6.1	Hayatta belirsiz durumların da olabileceğinin farkındadır.
2.6.2	Aşına olmadığı şeylerle karşılaştığında sakin kalır.
2.6.3	Öngörülemez koşullarda da nitelikli şekilde çalışır.
2.6.4	Yeni durumlarda rahattır.
2.6.5	Bilmediği veya sıra dışı koşullarda ele almasını gerektiren bir görevi kabul eder.
2.6.6	Belirsizliği olumlu ve yapıcı bir şekilde ele alır.
2.6.7	Çelişkili veya eksik bilgileri dikkate alır.
2.6.8	Çeşitli konularda farklı bakış açılarına sahip diğer insanlarla iyi iletişim kurar.
2.6.9	Farklı türde insanlarla bir aradayken rahattır.

3. BECERİLER

3.1 Bağımsız öğrenme becerileri

3.1.1	Yeni konuları asgari düzeyde rehberlikle öğrenebilir.
3.1.2	Öğrenme görevlerini bağımsız olarak yerine getirir.
3.1.3	Çeşitli teknik ve kaynaklardan faydalanarak bilgi toplayabilir.
3.1.4	Yeni bilgileri keşfetmek için çeşitli araçları kullanır.
3.1.5	İnsanlardan edindiği bilgileri gerektiğinde açık hâle getirir.
3.1.6	Bildiği ve bilmediği şeylerin farkındadır.
3.1.7	Kendi çalışmalarını değerlendirebilir.
3.1.8	Farklı kaynaklardan/öğrenme alanlarından öğrendiklerini bütünleştirebilir.

3.2 Analitik ve eleştirel düşünme becerileri

3.2.1	Kanıt ve deneyime dayalı değerlendirmelerde bulunabilir.
3.2.2	Görüşlerini desteklemek için kanıtlardan yararlanır.
3.2.3	Bir karar vermeden önce birden fazla bilgi kaynağından faydalanır.
3.2.4	Kanıtların önem ve alakasını açıklayabilir.
3.2.5	Materyalleri mantıksal veya sistematik bir şekilde analiz edebilir.
3.2.6	Yargıda bulunurken çeşitli ölçütler, ilkeler ve değerler kullanabilir.
3.2.7	Sorunları mantık kullanarak çözebilir.
3.2.8	İncelediklerinden hareketle sentez yapabilir.
3.2.9	Sunulan bilgide yönlendirici unsurların farkına varır.
3.2.10	Fikirleri ve materyalleri karşılaştırıp kıyaslayabilir.
3.2.11	Yeni bilgiler ile bildiği şeyler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları tespit edebilir.
3.2.12	Geçmişteki deneyimleri üzerine eleştirel şekilde düşünebilir.
3.2.13	Herhangi bir yorumun lehine veya aleyhine argüman oluşturabilir.
3.2.14	Analiz edilen materyallerde varsayımları fark eder.

3.3 Dinleme ve gözlemlene becerileri

3.3.1	Farklı görüşleri dikkatle dinler.
3.3.2	Sadece ne söylendiğine değil, nasıl söylendiğine de dikkat eder.
3.3.3	Vücut dilini kullanarak dinlemekte olduğunu gösterir.
3.3.4	Bir kişinin anlatmak istediklerini dikkatle dinler.
3.3.5	İnsanların beden dillerinin anlamlarını tanır.
3.3.6	Diğer insanların ima ettikleri şeylere dikkat eder.
3.3.7	Farklı kültürel bağlara sahip insanların aynı durumlara nasıl farklı şekilde tepki verebildiklerinin farkına varır.

3.4 Empati

3.4.1	İnsanların duygularını, hislerini ve ihtiyaçlarını açıklayabilir.
3.4.2	Bir durumda başka insanların neler düşündüğünü anlama kabiliyeti gösterir.
3.4.3	Karar verirken başkalarının duygularını dikkate alır.
3.4.4	Kendini, rahat hissetmeyen birinin yerine koyma kabiliyetini gösterir.
3.4.5	Bir arkadaşı kendisinin yardımına ihtiyaç duyduğunda bunu fark eder.
3.4.6	Duygusal desteğe ihtiyacı olan arkadaşını fark eder.
3.4.7	İhtiyaç olduğunda şefkat gösterir.
3.4.8	Birilerinin bir gruptan dışlandığını veya sulistimal edildiğini gördüğünde buna tepki gösterir.
3.4.9	Birine kötü davranıldığını gördüğünde üzülür.

3.5 Esneklik ve uyum sağlayabilme becerileri

3.5.1	Yeni insanlara, yerlere ve durumlara uyum sağlar.
3.5.2	Engellerle karşılaştığında esneklik gösterir.
3.5.3	Koşullara göre çalışma biçimini ayarlar.
3.5.4	Görüşlerini değiştirmesi gerektiği konusunda kendisine rasyonel bir argüman sunulduğunda görüşlerini değiştirir.
3.5.5	Gerektiğinde etkileşim tarzını duruma göre değiştirebilir.
3.5.6	Gerektiğinde öğrenme stratejilerini değiştirebilir.
3.5.7	Kararlarının sonuçlarına göre bu kararları değiştirebilir.
3.5.8	Değişen koşullara göre planlarını düzenler.

3.6 Dil, iletişim ve çok dillilik becerileri

3.6.1	İletişim üslubunu konuştuğu kişiye göre uyarlayabilir.
3.6.2	İletişim başlatmanın bir yolu olarak soru sorar.
3.6.3	Söylemek istediğini pekiştirmek için beden dilini kullanır.
3.6.4	Doğru anladığından emin olmak için karşısındakinin söylediğini farklı kelimelerle tekrarlar.
3.6.5	Yanlış anlaşılan ifadelerini yeniden belirterek, düzenleyerek veya sadeleştirerek iletişimdeki kopuklukları yönetebilir.
3.6.6	Anlaşılır bir iletişim tarzı kullanarak başkalarıyla iyi etkileşim kurar.
3.6.7	En az bir farklı sosyal grupta veya kültürde kullanılan farklı konuşma tarzlarını tanıyabilir.
3.6.8	İki kişi aynı şeyi farklı şekillerde söylemeye çalışıyorsa bunu fark eder.
3.6.9	Birisinin oluşturduğu sözlü ve sözsüz mesajlar arasında tutarsızlıklar bulunması durumunda uygun bir şekilde açıklık kazandırmaya yönelik sorular sorabilir.
3.6.10	İletmek istediği mesajların kastettiği şekilde anlaşılmasını sağlar.

3.7 İş birliği becerileri

3.7.1	Grubun amaçlarına ulaşması için uzlaşma oluşturmaya çalışır.
3.7.2	Yeni birinin grubun bir parçası olmasına yardımcı olabilir.
3.7.3	Diğer insanlarla etkili ve saygılı bir şekilde çalışabilir.
3.7.4	Bir gruptaki insanlarla olumlu ilişkiler kurar.
3.7.5	Bir grubun üyesi olarak çalışırken grup üyelerini kendilerini ifade etmeye teşvik eder.
3.7.6	Grup hâlinde çalışırken çeşitli rolleri kabul eder.
3.7.7	Bir grubun üyesi olarak çalışırken grup kararlarına veya etkinliklere uygun hareket eder.
3.7.8	Faydalı bilgileri insanlarla paylaşır.
3.7.9	Grup üyelerini grup amaçlarına ulaşmak için iş birliği yapmaya ve birbirlerine yardımcı olmaya teşvik eder.
3.7.10	Bir grubun üyesi olarak çalışırken grup üyelerinin beceri, fikir ve görüşlerinin ortaya çıkmasını ve uygulamaya konmasını sağlar.
3.7.11	Gerektiğinde insanlara yardımcı olabilir.
3.7.12	Kendi fikir ve kaynaklarını diğer insanlarla paylaşır.
3.7.13	Bir grubun üyesi olarak çalışırken grup çalışmasından kendi üzerine düşeni yapar.

3.8 Çatışma çözme becerileri

3.8.1	Çatışma yaşayan tarafları, çatışmalarına ideal ve her iki tarafça kabul edilebilecek çözümler üzerinde anlaşmaya yönlendirebilir.
3.8.2	Çatışmalarda, her iki tarafa da faydalı olan çözümler bulur.
3.8.3	Ortak çıkarları tespit etmek için çatışan tarafları dinleyebilir.
3.8.4	Çatışmaları çözmeye yönelik seçenekleri tespit edebilir.
3.8.5	Çatışmaları çözmek için müzakere becerilerini kullanabilir.

4. BİLGİ VE ELEŞTİREL ANLAYIŞ

4.1 Kişinin kendisine ilişkin bilgisi ve eleştirel anlayışı

4.1.1	Kendi görüş ve değerlerini tarif edebilir.
4.1.2	Yargılarının ailesinden nasıl etkilendiğini tarif edebilir.
4.1.3	Kişisel özelliklerinin farklı durumlardaki davranışlarını nasıl etkilediğini açıklayabilir.
4.1.4	Önyargılarının olabileceğini anlayabilir.
4.1.5	Kendisine motivasyon sağlayan unsurları tarif edebilir.
4.1.6	Düşünce ve duygularının farklı durumlardaki davranışlarını ne şekillerde etkilediğini tarif edebilir.

4.2 Dil ve iletişime ilişkin bilgi ve eleştirel anlayış

4.2.1	Ses tonunun, göz temasının ve vücut dilinin iletişimi nasıl destekleyebildiğini açıklayabilir.
4.2.2	İletişim tarzlarındaki farklılıkların nasıl sonuçlanabileceğini açıklayabilir.
4.2.3	En az bir farklı sosyal grupta veya kültürde yaygın olarak kullanılan iletişim tarzlarını tarif edebilir.
4.2.4	İnsanların aynı şeyi duyup farklı şeyler anladığı durumlara örnekler verebilir.
4.2.5	Farklı dil tarzlarının farklı bağlamlarda etkilerini tarif edebilir.

4.3 Dünyaya ilişkin bilgi ve eleştirel anlayış

4.3.1	Kuralların amaçlarını açıklayabilir.
4.3.2	Herkesin, başkalarının insan haklarına neden saygı duyma sorumluluğuna sahip olduğunu açıklayabilir.
4.3.3	Hakların her yerde, herkese ait olduğunu açıklayabilir.
4.3.4	Bireysel davranışları bütün bir kültüre genellemenin taşıdığı riskleri açıklayabilir.
4.3.5	Bir grup veya topluluktaki bazı insanların aynı grup veya topluluktaki diğer insanlardan nasıl daha farklı hareket edebildiğini açıklayabilir.
4.3.6	Farklı grup veya topluluklara ait kişilerin benzer durumlarda nasıl farklı şekillerde hareket edebildiğini açıklayabilir.
4.3.7	Başka bir kültürdeki temel kültürel uygulamaları (örneğin beslenme alışkanlıkları, selamlama biçimleri, hitap tarzları, nezaket kuralları vb.) tarif edebilir.
4.3.8	Ayrımcılığın insanlara nasıl zarar verdiğini açıklayabilir.
4.3.9	İnsanların neden farklı dinlere mensup olduklarını veya hiçbir dine mensup olmayabileceklerini açıklayabilir.
4.3.10	Belirli bir dine mensup olan bireylerin inançlarının, âdetlerinin ve deneyimlerinin ana özelliklerini tarif edebilir.
4.3.11	Reklamların insanların yargı ve davranışlarını nasıl etkilediği üzerine düşünebilir.
4.3.12	Kişisel bilgileri herkese açık olarak paylaşmaktan kaçınmanın neden önemli olduğunu açıklayabilir.
4.3.13	Sürdürülebilir bir gelecek için neden belirli davranışların ve yaşam tarzlarının gerekli olduğunu açıklayabilir.
4.3.14	Doğayı ve çevreyi koruma ihtiyacını açıklayabilir.

EK 3 – OKUL YETKİNLİK PLANI

Okul komisyonu, okul yetkinlik planını aşağıdaki tabloya uygun şekilde oluşturacaktır. Yetkinlik planını oluşturmadan önce özellikle Modelin “Uygulama Basamakları” bölümüne bakılmalıdır. Tabloda, oluşturulacak ekip sayısı kadar satır doldurulmalıdır. Bu planla birlikte ekipler oluşturulmuş olacak ve Ek 4’te verilen form kullanılarak çalışma planları oluşturulacaktır.

Komisyon üyeleri Planın oluşturulduğu tarih	Nu.	Okul Performans Alan(lar)ı	Yetkinlikler	Tanımlayıcılar	Ekip Üyeleri	Çalışmanın Adı	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi	İş Birliği Yapılacak Kurumlar	Açıklamalar
	1									
	2									
	3									
	4									
	5									
	6									

EK 4 – ÇALIŞMA PLANI

Form kullanılırken Modelin “Çalışma Planı” bölümüne bakılmalıdır.

Çalışmanın adı :			
Ekip üyeleri :			
Formun doldurulduğu tarih :			
Çalışmanın Amacı	Çalışmanın genel amacı nedir? (Ulaşılması öngörülen hedefle ilgili genel bir ifade yazılmalıdır.)		
Performans Alanı	Çalışmalar okulun hangi performans alanında/alanlarında yürütülecektir? ☐ Öğretme ve öğrenme ☐ Okul iklimi ve yönetimi ☐ Aile ve toplum bağlantıları		
Yetkinlik	20 demokratik kültür yetkinliğinden hangisinin/hangilerinin gelişimine öncelik verilecek? Sadece bir yetkinlik mi yoksa bir yetkinlik kümesi mi tercih edilecek? (Seçimin yapılması için Şekil 1’de yer alan kelebek şemaya veya Ek 1’e bakılmalıdır.)		
Tanımlayıcılar	Başarı düzeyinin değerlendirilmesi için kullanılacak tanımlayıcılar belirtilmelidir (bkz. Ek 2).		
Hedef grup	Çalışmada öncelikle hangi gruplar hedef alınacaktır? Sadece öğrencileri mi, yoksa öğretmen ve/veya velileri de dâhil edilecek midir?		
Faaliyetler ve Takvim			
Öncelik verilen yetkinliklerin geliştirilmesi için neler yapılacak? Gerçekleştirilmesi planlanan tüm faaliyetler, sorumlu kişiler, başlangıç ve bitiş tarihleri belirtilmelidir.			
Nu.	Faaliyetin adı ve açıklaması	Sorumlu ekip üyeleri	Başlangıç ve bitiş tarihleri
1			
2			
3			
...			

EK 5 – DEĞERLENDİRME FORMU¹²

Bu form çalışma planında belirlenen amaçlara ne düzeyde ulaşıldığını değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Lütfen çalışma planında belirlenen amaçları ve bu amaçları gerçekleştirmek için yapılan faaliyetleri gözden geçiriniz. Form doldurulurken “Sonuçların Değerlendirilmesi ve Raporlanması” bölümüne bakılmalıdır.

A. Aşağıdaki soruların her biri dikkatli bir şekilde okunmalı ve en uygun olduğu düşünülen seçenek işaretlenmelidir.	Çok fazla 5	Fazla 4	Orta 3	Az 2	Çok Az 1
1. Çalışma planında belirlenen amaca ne düzeyde ulaşıldı?					
2. Çalışma planında belirlenen faaliyetler hangi oranda tamamlandı?					
3. Seçilen yetkinliklerde ne düzeyde gelişim sağlandı?					
4. Seçilen tanımlayıcılarda ne düzeyde gelişim sağlandı?					
5. Çalışma planındaki takvime ne kadar uyulabildi?					

B. Faaliyetler sonucunda, belirtilen yetkinlikler bakımından hedef gruplarda ve/veya genel olarak okul kültüründe ne tür değişimler oldu? Kaç kişiye ve hangi hedef gruplara ulaşıldı? Varsa kullanılan gözlem/değerlendirme yöntemleri ve sonuçları somut örneklerle ve/veya sayısal verilerle özetlenmelidir.

C. Çalışmaların sonucunda öğrenciler üzerinde başka herhangi bir olumlu etki (örneğin; genel kazanımları, okula yönelik tutumları, öğrenme motivasyonları) olduğu düşünülüyorsa bu etkiler mümkün olduğunca somut örneklerle ve/veya sayısal verilerle belirtilmelidir.

D. Önemli olduğu düşünülen başka hususlar varsa belirtilmelidir.

¹² Bu form, ekipler tarafından doldurulur ve gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin resim, video gibi örneklerle, gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin katılımcı imza listeleriyle ve çalışma planı ile birlikte okul komisyonuna iletilir.

EK 6 – OKUL KOMİSYONU DEĞERLENDİRME RAPORU¹³

BÜTÜNCÜL OKUL MODELİ UYGULAMASI OKUL KOMİSYONU DEĞERLENDİRME RAPORU

Okulun adı:
Uygulama dönemi:
Raporun il komisyonuna teslim tarihi:

A. Komisyonun oluşumu: Okul komisyonu kimlerden oluşmaktadır? Komisyonun oluşturulma süreci açıklanmalı ve bu üyelerin nasıl belirlendiği özetlenmelidir.

B. Mevcut durum ve önceliklerin tespiti: Okulun demokratik kültür yetkinlikleri bağlamında mevcut durumu nasıl tespit edildi? Hangi yöntemlerin kullanıldığını, ne tür bulgulara ulaşıldığını ve bu bulguların iyileştirme önceliklerini (odaklanılacak performans alanlarını ve yetkinlikleri) belirlemede ne şekilde etkili olduğu özetlenmelidir.

C. Çalışma ekipleri ve izleme: Çalışma ekipleri oluşturulurken nelere dikkat edildi? Ekiplere çalışma planlarını hazırlamalarında, uygulamalarında ve değerlendirmede ne tür destekler sağlandı? Çalışma süreci nasıl koordine ve takip edildi?

D. Paydaşların dâhil edilmesi: Öğrenciler başta olmak üzere ilgili paydaşların (veliler, destek personeli, okul çevresi vs.) çalışmalara aktif katılımı ne düzeyde sağlanabildi? Paydaşların katılımı için ne tür yöntemler izlendi?

E. Gelişim: Uygulama süreci genel olarak değerlendirildiğinde okulda en çok hangi performans alanında/alanlarında hangi yetkinlikte/yetkinliklerde gelişme olduğu açıklanmalıdır.

¹³ Okul komisyonu, ekiplerden topladığı değerlendirme formlarını derleyerek bu formatta bir değerlendirme raporu oluşturur. Değerlendirme raporunu; gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin resim, video gibi örneklerle, gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin katılımcı imza listeleriyle destekleyebilir.

EK 7 – İL KOMİSYONU GENEL DEĞERLENDİRME RAPORU¹⁴

F. İyi uygulamalar: Performans alanları ve yetkinlikler bağlamında iyi uygulama örnekleri yazılmalıdır.

G. Zorluklar ve çözüm önerileri: Uygulama sürecinde karşılaşılan zorluklar, çıkarılan dersler ve varsa çözüm önerileri belirtilmelidir.

H. Diğer hususlar: Bu sürecin tamamına ilişkin paylaşılacak istenen diğer hususlar, görüşler ve/veya öneriler belirtilmelidir.

**TEMEL EĞİTİMDE DEMOKRASİ KÜLTÜRÜNÜN GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ
İL KOMİSYONU GENEL DEĞERLENDİRME RAPORU**

İl:
Uygulama dönemi:
Komisyon üyelerinin ad ve unvanları:
Raporun Millî Eğitim Bakanlığına teslim tarihi:

A. Hazırlık: İl komisyonu olarak projenin bileşenlerine (Bütüncül Okul Modeli, eğitim materyalleri, öğretmen eğitimleri) nasıl hazırlık yapıldı? Hazırlık aşamasında okullardaki uygulamaların takibi, okullarla iletişim ve koordinasyon konularında nasıl bir strateji belirlendi?

B. Koordinasyon ve destek: Uygulama sürecinde pilot okullarla iletişim ve koordinasyon nasıl sağlandı? Desteğe ihtiyaç duyulan konular nelerdir? Bu destekler nasıl sağlandı?

¹⁴ İl komisyonu, okul komisyonlarından topladığı değerlendirme raporlarını inceledikten sonra bu formatta bir genel değerlendirme raporu oluşturur. Değerlendirme raporunu iyi uygulamalara ilişkin resim, video gibi örnekler ve okul komisyonlarının değerlendirme raporlarıyla birlikte Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğüne iletir.

C. Paydaşların bilgilendirilmesi ve dâhil edilmesi: Temel Eğitimde Demokrasi Kültürünün Güçlendirilmesi Projesi Projesi ve Bütüncül Okul Modeli hakkında il temelli farkındalık oluşturmak için neler yapıldı? Veliler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları gibi paydaşların uygulama sürecine aktif şekilde katılımı sağlanabildi mi? Somut örneklerle açıklanmalıdır:

D. Gelişim: Okullardaki uygulama süreçleri genel olarak değerlendirildiğinde en çok hangi alanlarda ve hangi yetkinliklerde gelişme olduğu açıklanmalıdır.

E. İyi uygulamalar: Performans alanları ve yetkinlikler bağlamında iyi uygulama örnekleri yazılmalıdır.

F. Zorluklar ve çözüm önerileri: Okullardan alınan yazılı ve sözlü değerlendirmeler ışığında, uygulama sürecinde karşılaşılan genel zorluklar ve varsa çözüm önerileri özetlenmelidir.

G. Sürdürülebilirlik: Genel olarak değerlendirildiğinde proje bileşenlerinin (Bütüncül Okul Modeli, eğitim materyalleri, öğretmen eğitimleri) uygulanabilirliğine ilişkin görüşleriniz nelerdir? Bundan sonraki uygulamalarda değiştirilmesi veya geliştirilmesi gereken hususlar var mıdır?

H. Diğer hususlar: Bu sürecin tamamına ilişkin paylaşılacak istenen diğer hususlar, görüşler ve/veya öneriler belirtilmelidir.

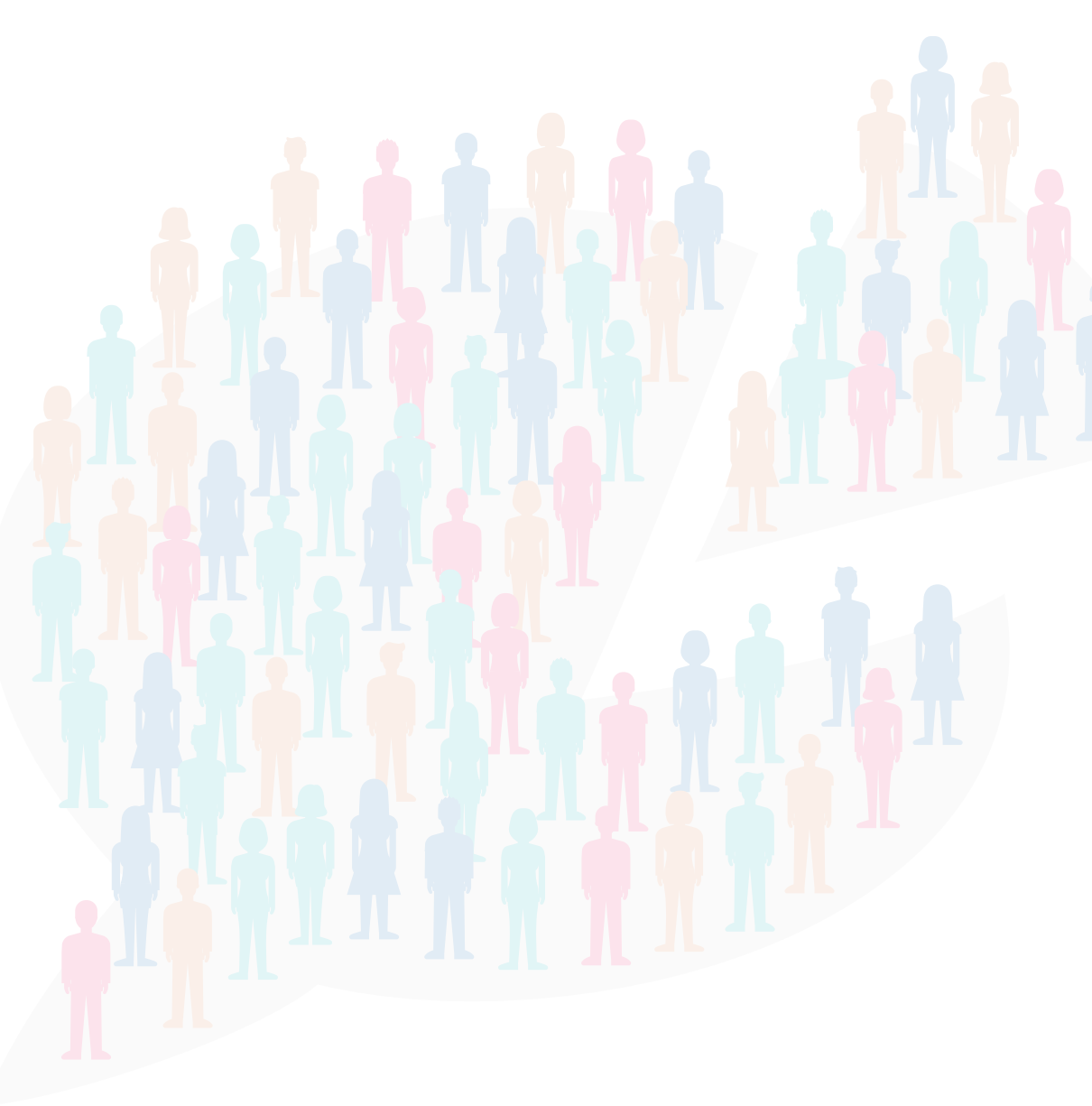
BİLGİ VE DESTEK

Temel Eğitimde Demokrasi Kültürünün Güçlendirilmesi Projesi kapsamındaki çalışmalarınız sırasında sizlere faydalı olabilecek bilgiler içeren Demokratik Kültür Yetkinlikleri Referans Çerçevesi'ne, Bütüncül Okul Modeli'nin elektronik sürümüne ve Modelin ekinde yer alan formların düzenlenebilir hâllerine aşağıdaki karekoddan ulaşılabilir:

Bütüncül okul yaklaşımının uygulanması konusundaki tavsiyeler için Referans Çerçevesi'nin 3. cildine (Uygulama Kılavuzu) bakılabilir.

GELECEK BİZİM

Bu yayın, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi ortak finansmanı ve T.C. Millî Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Konseyi iş birliği ile yürütülmekte olan "Temel Eğitimde Demokrasi Kültürünün Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında hazırlanmıştır. Yayının içeriği, proje uzman ekibi tarafından hazırlanmış olup hiçbir şekilde Avrupa Birliği, Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Merkezi Finans ve İhale Birimi, Millî Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Konseyinin görüşlerini yansıtmamaktadır.